

Henni Rahikainen

TUOTTAJA
ETSII PAIKKAANSA
KUVATAITEEN KENTÄLLÄ

Opinnäytetyö
Kulttuurituotannon koulutusohjelma

Maaliskuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

		Opinnäytetyön päivämäärä 5.4.2010
Tekijä(t) Henni Rahikainen		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kulttuurituotannon koulutusohjelma
Nimeke Tuottaja etsii paikkaansa kuvataiteen kentällä		
Tiivistelmä <p>Selvitystyön tarkoituksena on tutkia kulttuurituottajan roolia, työtehtäviä ja erityisosaamista kuvataiteen kentällä. Tavoitteena on myös pohtia, kuinka kentän tarpeet ja odotukset vastaavat koulutuksessa saatuja eväitä. Tutkimuksessa on hyödynnetty tiedonhankintamenetelmänä sekä teoriaa (kirjallisuus, artikkelit, verkkolähteet) että empiiristä tutkimusta. Empiirisen osuuden tutkimusmetodina on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua.</p> <p>Tutkimuksessa kuvataan tuottajan työn yleisiä piirteitä ja työtehtäviä, jotka tukevat taiteilijan työskentelyä. Lisäksi kokemuksia peilataan luovaan prosessiin: miten se toimii ja mitä se pitää sisällään. Lisäksi avaan tuottajan ja taiteilijan välistä työskentelyprosessia sekä tuottaja - taiteilija-työparityöskentelyn haasteita ja mahdollisuuksia taidekentällä.</p> <p>Teemahaastattelusta selvisi, että taiteen kentällä tuottajan tulee olla sosiaalinen persoona, joka ensisijaisesti huolehtii rahoituksesta ja toimii tulkkina taiteilijan ja muun maailman välillä. Lisäksi pidetään tärkeänä, että tuottajalla on ymmärrys taiteen sisällöistä.</p> <p>Opinnäytetyö on tarkoitettu laajemmin kaikille kulttuurituottajiksi valmistuville ja valmistuneille, jotka ovat kuvataiteen kentästä ja sen puitteissa tapahtuvasta tuottamisesta kiinnostuneita. Työllä on myös tarkoitus avata yleisesti tuottajan ammattiosaamista ja toimintamahdollisuuksia ns. väliportaana toimijana taiteen kentällä.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Kulttuurituotanto, tuottaja, kuvataide, luova prosessi, teemahaastattelu		
Sivumäärä 35	Kieli Suomi	URN URN:NBN:fi:mamkopinn201093631
Huomautus (huomautukset liitteistä) 		
Ohjaavan opettajan nimi Patrik Ikäläinen		Opinnäytetyön toimeksiantaja Mikkelin ammattikorkeakoulu

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis The 5 th of April 2010
Author(s) Henni Rahikainen	Degree programme and option Cultural Production Degree	
Name of the bachelor's thesis Searching for a position for the producer in the field of visual arts		
Abstract <p>The purpose of this thesis is to examine the role, tasks and special skills of a cultural producer in the field of visual arts. The aim is to consider how the needs and expectations of the field confront with the skills gained from the studies of cultural producers. The research utilizes theoretical (books, articles, internet sources) as well as empirical research. A semi-structured themed interview was used as a research method for the empirical research.</p> <p>The study describes the general features of the work of the producer and tasks that support the work of the artist. In addition, the experience is reflected to the creative process: How it works and what it encompasses. Furthermore, I examine the working process between the producer and the artist, and challenges and opportunities that meet the producer-artist pair work in the field of visual arts.</p> <p>The results of the interview showed, that in the field of visual arts, the producer should be a social person who primarily takes care of the funding and acts as an interpreter for the artist and the rest of the world. In addition, it was seen important that the producer has an understanding of the art's contents.</p> <p>This thesis is more widely intended to all graduating and graduated cultural producers, who are interested in the field of visual arts and the producing taking place in the field. Furthermore, it is also for generally describing the professional expertise and the potential of the producer as a so-called intermediate actor in the field of visual arts.</p>		
Subject headings, (keywords) Cultural production, producer, visual art, creative process, the empirical research		
Pages 35	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn201093631
Remarks, notes on appendices		
Tutor Patrik Ikäläinen		Bachelor's thesis assigned by Mikkeli University of Applied Sciences

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	TAUSTAA JA KESKEISIMPIÄ KÄSITTEITÄ.....	4
2.1	Kulttuurituottaminen.....	4
2.2	Kuvataiteen kenttä ja kuvataide.....	4
2.3	Taiteen kentän välittäjäporras.....	5
2.4	Luovuus ulottuu elämän eri alueille.....	6
3	TUOTTAJA ETSII PAIKKAANSA KUVATAITEEN KENTÄLLÄ	7
3.1	Tuottajakoulutuksen eväät	7
4	TAIDE ON MAHDOLLISUUKSIA TUOTTAJALLE JA TAITEILIJALLE.....	10
4.1	Tuottaja taiteilijan aisaparina luovassa prosessissa	12
4.2	Taiteilijan työn rahoitus	16
5	MISSÄ MENNÄÄN SUOMEN TAIDEKENTÄLLÄ?	18
5.1	Taiteen taustajoukkojen esiinnousu	18
5.2	Kuvataiteen hankkeita Suomessa vuonna 2010.....	20
5.2.1	Luova Suomi	20
5.2.2	ART360.....	20
5.2.3	TAIVEX.....	20
6	KOLMEN AMMATTILAISEN AJATUKSIA TUOTTAJAN ROOLISTA.....	21
6.1	Tutkimusmenetelmä	21
6.2	Tutkimusmetodina teemahaastattelu	22
6.3	Kysyttyä ja vastattua	23
7	HAASTATTELUISTA VIISAMPANA	28
8	POHDINTAA.....	30
	LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Kuvataiteen kentästä puhuttaessa keskustellaan taiteilijoista, museoista, galleristeista, näyttelyistä, residensseistä, kuraattoreista, apurahoista jne. Taiteilijat tuottavat taidetta, kuraattorit valitsevat taiteilijoita ja heidän töitään näyttelyihin, Suomen valtio ja erilaiset säätiöt jakavat taiteelle tukea mm. apurahoina sekä kannustavat kulttuurivientiin ja museot ostavat taiteilijoiden teoksia kokoelmiinsa. Mutta missä ovat tuottajat? Työskentelevätkö he kuvataiteen kentällä, ja jos työskentelevät, mikä heidän työnkuvansa on? Olen päättänyt etsiä alalla toimivat tuottajat ja saada vastauksia minua arveluttaviin kysymyksiin.

Ensisijaisesti opinnäytetyöni on tärkeä selvitystyö kulttuurituottajan roolista ja työmahdollisuuksista kuvataiteen kentällä. Se on tarkoitettu laajemmin kaikille kulttuurituottajiksi valmistuville ja valmistuneille, jotka ovat kuvataiteen kentästä ja sen puitteissa tapahtuvasta tuottamisesta kiinnostuneita. Työllä on myös tarkoitus avata yleisesti tuottajan ammattiosaamista ja toimintamahdollisuuksia

Aikaisempaa tutkimusta tuottajan työstä kuvataiteen kentällä ei ole tehty, mutta muutamissa töissä on tutkittu tuottajan ammattia ja tuottajan ammatti-identiteetin kehitystä. Riku Oksmanin (2002) pro gradu *Intohimoa ja ammattitaitoa: Puheenvuoroja tuottajan työstä* käsittelee tuottajan urankehitystä ja ambitioita. Miska Möttönen (2007) on tutkinut *Kulttuurituottajan muotokuva* opinnäytetyössään keskisuomalaisten kulttuuritoimijoiden mielikuvia kulttuurituottajakoulutuksesta. Opinnäytetyössä *Mitä kulttuurituottajan tulee osata?* Iina-Maria Piilinen ja Annika Mäkelä (2008) kartoittavat kulttuurituottajan osaamisvaatimuksia.

Haastattelin kolmea kuvataiteen kentän toimijaa. Ensimmäisen haastateltavan löysin ART360-hankkeen manageri Matti Koistisesta, joka kertoo tavoitteekseen ”löytää uusia ideoita kuvataiteen ja kuvataiteilijoiden osaamisen levittämiseen sekä samalla saada kuvataiteilijoille lisää työtä”. Seuraavaksi haastattelin TAIVEX-vientivalmennusohjelman projektijohtaja Nea Leoa ja projektikoordinaattori Anna Välimaata. Tärkeää haastatteluissa oli hahmottaa kuvataiteen tuottajan ammattikuvaa, mutta myös tuoda esiin asenteita ja näkemyksiä kuvataiteen tuottajuutta kohtaan. Keskeistä olivat haastateltavien omat kokemukset ja niiden jakaminen.

Perspektiiviä tuottajan työhön olen saanut työskentelemällä kuvataiteilija, kirjailija ja käsikirjoittaja Kiba Lumbergin kanssa. Hän on toiminut minulle tutorina kuvataiteilijan työtä seurattessani, ja minä puolestani hoitanut tuottajan tehtäviä hänen projekteissaan. Omat kokemukseni yhteistyöprosessista ovat olleet lähtökohtani tutkimusta tehdessä, ja niiden kautta olen katsonut tutkittavaa aihettani. Työskennellessäni kuvataiteilijan kanssa olen saanut huomata, mitä kuvataiteen tuottaminen voi pitää sisällään ja kuinka luova prosessi toimii. Tässä mielessä opinnäytetyöni on kiinnostava aihe taideopiskelijoille ja taiteilijoille, tuottajan ja taiteilijan välistä yhteistyötä avartavana tutkimuksena.

Tutkimuksessani käsitellään kuvataiteen kenttää (myöhemmin myös taiteen kenttää). Tuottajalle taiteen kenttä on hänen toimintaympäristönsä. Kun viittaa taiteeseen, tarkoitan kaikkea visuaalista taidetta ja tuotantoa. Tarkoitukseni tässä tutkimuksessa ei ole perehtyä tai syventyä taiteen kenttään vaan käsitellä tuottajaa ja hänen työtään.

Tuottajien ammattitaitoa ei mielestäni ole hyödynnetty kuvataiteen kentällä tähän mennessä siinä määrin kuin siihen olisi ollut mahdollisuutta. Monella muulla taiteenalalla - kuten teatterin, musiikin ja elokuvan - ammattimaiset markkinointi- ja rahoitusmenetelmät ovat olleet itsestäänselvyyksiä jo aikakausia, mutta kuvataiteen kentällä ne tekevät Suomessa vasta tuloaan. Osa taiteilijoista pelkää, että tuottaja vie ”ison siivun” taiteilijan kapeasta leivästä tai pyrkii kaupallistamaan ja pilaamaan taiteilijan luovan työn tulokset. On harhaluuloa, että puhuttaessa taiteen markkinoista ja hinnoittelusta, tuottaja rikkoo taiteen eheyden. Tämä mielestäni kuvastaa hyvin tietämättömyyttä tuottajien ammattia kohtaan, ja siksi mielestäni on hyvä korjata tiettyjä mielikuvia ja rikkoa puolestaan ennakkoluuloja.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, johon olen haastatteleamalla pyrkinyt keräämään taiteen kentän ammattilaisilta kokemuseräistä tietoa tuottajan ammatista. Tarkoitukseni on pohtia haastattelujen, oman työskentelyni ja erilaisten hankkeiden pohjalta, kuinka taiteen kentän tarpeet ja odotukset vastaavat koulutuksessa saatuja eväitä. Toisessa luvussa pyrin avaamaan keskeisimpiä käsitteitä. Mitä tuottaminen on, mitä tuottaja tekee ja mihin häntä kuvataiteen puolella tarvitaan? Entä mitä oikeastaan

tarkoitetaan, kun puhutaan kuvataiteesta ja taiteen kentästä? Keitä taas ovat välittäjäportaan toimijat?

Kolmannessa luvussa käyn lyhyesti läpi tuottajan koulutusta ja sen tarjoamia valmiuksia toimia kuvataiteen kentällä. Neljäs luku avaa tuottajan työskentelyä sekä tuottaja-taiteilija-yhteistyön haasteita ja mahdollisuuksia taidekentällä. Pyrin kuvaamaan tuottajan työn yleisiä piirteitä ja työtehtäviä, jotka tukevat taiteilijan työskentelyä. Lisäksi peilaan kokemuksiani luovasta prosessista. Miten luova prosessi toimii ja mitä se pitää sisällään?

Viidennessä luvussa paneudutaan pohtimaan kuvataiteen kenttää, jotta ymmärtäisimme myös tuottajan työlle asetettuja vaatimuksia, odotuksia ja jopa ennakkoluuloja. Mielestäni on hyvä tarkastella mm. viimeisen vuoden aikana Suomessa toimivia tuottajan ammattia vahvistavia hankkeita ja organisaatioita kuvataiteen kentällä sekä 2000-luvulla ilmestyneitä taidetta ja kulttuuria käsitteleviä julkaisuja, joissa korostetaan kuvataiteen tuottajan roolin tärkeyttä.

Luvuissa kuusi ja seitsemän pureudun haastatteluun tutkimusmenetelmänä, tämän tutkimuksen haastatteluprosessiin sekä teemahaastattelujen avaamiseen ja analysointiin. Valitsin tutkimusmetodikseni teemahaastattelun, sillä mielestäni se on tässä tapauksessa soveltuvin keino hankkia vakuuttavaa tietoa ihmisten omista kokemuksista ja kerätä aineistoa vuorovaikutteisella dialogilla. Haastattelija vie keskustelua eteenpäin tietämättä, mitä haastateltava aikoo seuraavaksi sanoa. Olen halunnut lähestyä taiteen tuottamista tekemisen ja kokemusten kautta. Tuottaja-tuottavuus-teemaa käsittelevillä haastatteluilla pyrin täydentämään omia tulkintojani kentän toimijoiden näkemyksillä ja kokemuksilla.

2 TAUSTAA JA KESKEISIMPIÄ KÄSITTEITÄ

Taide ja kulttuuri sekoitetaan helposti keskenään ja kun kysytään, mitä kumpikin tarkoittaa, ei ole olemassa yhtä ainutta oikeata vastausta. Kulttuuri-sanalla juuret ovat kyntöauraa tarkoittavassa sanassa. Taiteena pidetään taiteilijoiden luovan työntuloksia. Taide on pääsääntöisesti yksilön luovaa toimintaa yhteisössä, kun taas kulttuuri on yhtä kuin yhteisö. Kulttuuri ei ole vain taidetta, mutta taide on kulttuurin liikkeellepaneva voima. (Taide tuo tietoa 2004, 9.) Kulttuurituottamisessa on monia eri taiteen ja kulttuurin alueita, joilla tuottaja voi toimia. Tutkin tuottajan työtä ja pyrin selvittämään, minkälaista osaamista tuottajalta vaaditaan. Olen rajannut muut 'taiteen alat' tutkimukseni ulkopuolelle ja keskityn kuvataiteen tuottamiseen.

Tässä luvussa määritellään keskeisimmät käsitteet, joiden tunteminen on työn ymmärtämisen kannalta tärkeää. Keskeisimpiä käsitteitä ovat: kulttuurituottaminen, kuvataiteen kenttä, kuvataide ja välittäjäporras.

2.1 Kulttuurituottaminen

”Mitä kulttuurituottaminen oikein on?”, minulta kysytään usein, kun kerron mitä opiskelen. Kulttuurituotantoon liittyvät läheisesti tuotannon, vaihdannan ja kulutuksen prosessit. Kulttuurituotannolla tuotetaan ihmisille kulttuuripalveluja ja – tapahtumia sekä ”tuotteita” ovat yleisesti ottaen uniikkeja, elämyksellisiä, aineettomia tai aineellisia luovan työn tuloksia.

Mielestäni kulttuurituottaminen on monialaista ja vaativaa työtä. Se on ideointia, organisointia sekä erilaisten palvelujen ja tuotteiden kanssa työskentelyä kulttuurin ja taiteen alalla. Se voi pitää sisällään myös myyntityötä, markkinointia ja tuotteistamista, mutta ennen kaikkea se on sosiaalista työtä ja kommunikointia eri alojen välimaastossa.

2.2 Kuvataiteen kenttä ja kuvataide

Suomen kuvataiteen kenttä pitää sisällään kulttuuri- ja taidepolitiikan, julkiset ja yksityiset taideorganisaatiot ja asiantuntijat, taiteilijat sekä taiteen yleisön. Lisäksi mukaan voidaan laskea väliportaan toimijat, joita ovat kuraattorit, tuottajat ja kriitikot. Taiteen kentän sisällä taidetta ja taiteen tekemistä tukevat residenssi- ja koulutusohjelmat sekä kansainväliset projektit sekä kulttuurivienti ja -vaihto-ohjelmat. Tässä opinnäytetyössä taiteen kenttää katsotaan tuottajan työn näkökulmasta, jolloin toimintaympäristön muodostavat: tuottaja, taiteilija, julkinen ja yksityinen rahoitustaho, sekä yleisö tai asiakas.

”Kuvataide” tai ”taide” ovat hieman hankalasti määriteltäviä tai ainakin rajattavia käsitteitä. Erilaisia tulkintoja näistä kuitenkin löytyy. Joillekin taide on koko elämä, kun toiset väittävät sen olleen jo kauan kuollut. Kuvataide on lähtöisin ihmisistä ja se on toimintaa, johon yksilö voi osallistua tekijänä, välittäjänä ja kokijana. Kuvataide on tunteilla ja aisteilla pelaamista - nautinnollista ja ajatuksia herättävää! Kuvataide on tekijälleen visuaalista itseilmaisua. Eräs tulkinta tästä on, että kuvataide välittää tietoa ihmisten tunteista, erilaisista maailmankuvista sekä maailman tulkinnoista (Töyssy ym. 1999, 11). Taide on myös viestintää. Se on merkitysten välittämistä toisille, ja sen äärellä voi unohtaa ajan ja paikan olemassaolon ja uppoutua mielikuvituksen ja ajatusten vietäväksi.

Taiteen päämääriä pohdittaessa taidekasvatuksen professori Inkeri Savan mielestä (2007) taiteen tehtävä on maailman valaiseminen - sen näkyväksi tai yleensäkin aistittavaksi tekeminen. Taide voi osaltaan herättää aistimaan ja näkemään sellaista, jota ei ole ennen osannut, halunnut tai uskaltanut tehdä. Katsojalle kuvataide on ensisijaisesti henkilökohtainen kokemus. Taiteen katsojana ja tekijänä meitä kuitenkin yhdistävät sekä persoonalliset että yhteisölliset tekijät. Taiteen kokeminen on jatkuva vuorovaikutusprosessi, johon liittyy voimakkaasti erilaiset kokemukset, elämykset ja yllätykset sekä välitön reaktio meissä itsessämme. Taide saattaa ilahduttaa, ahdistaa, voimistaa, ärsyttää tai jopa lohduttaa. Onkin sanottu, että taidetta katsoessaan ihminen katsoo sisälle itseensä tai peilaa omia kokemuksiaan ja tunteitaan. (Töyssy ym. 1999, 14–16.)

2.3 Taiteen kentän välittäjäporras

Taide on mahdollisuuksia -julkaisussa (2002) välittäjäportaan syntymistä selittää yksityisten taiteilijoiden kiinnostuksen ja ajan puute verkostoitua, markkinoida tai tuottaa omaa taidetta yleisölle. Taiteen kentän välittäjäportaalla tarkoitetaan taiteilijoiden ja muiden toimijoiden; kuten yritysten, rahoittajien, yksityishenkilöiden ja erilaisten instituutioiden välillä toimivia ammattihenkilöitä. Välittäjäporras toimii taiteilijoiden oikeuksien valvojana, myyjänä ja välittäjänä gallerian tapaan, yleensä sitoutumatta tiettyihin taiteilijoihin (Sjöberg 2010, 19). He voivat toimia monella eri nimikkeellä kuten projektipäällikkönä, kuraattorina, kriitikkona, taidemanagerina tai galleristina. Myös tuottaja kuuluu tähän ryhmään, mutta monesti titteli määräytyy työtehtävien mukaan. Käytännössä työnkuva on kaikilla sama eli toimia sillanrakentajina, tulkkeina ja välittäjinä eri kenttien välillä. Välittäjäporras toimii taiteen ja yritysmaailman välissä tulkkina sekä ”yksityisen ja julkisen rahoituksen hankkijana ja taiteellisen työn uusien hyödyntämisen ja tunnetuksi tekemisen muotojen kehittäjänä”. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 49.)

2.4 Luovuus ulottuu elämän eri alueille

Luovuutta ei voi nähdä, koskea tai valmistaa. Se on abstrakti käsite, jonka olemassaolo pitää määritellä välillisesti siitä, mitä luova prosessi on tuottanut. Sava toteaa (2007, 54), että ”luovuus on yhteiskunnallinen ilmiö, mutta toteutuu yksilöllisen mielen ja yhteisön vuorovaikutuksena”. Eräs määritelmä, jonka olen kuullut luovan työskentelyn tarkoituksesta, on luoda jotain uutta jo olemassa olevista aineksista.

Opetusministeriö julkaisi vuonna 2004 julkaisun *Luovuuskertomus. Ehdotus hallitusohjelmassa tarkoitetun luovuusstrategian tekemisen luonteesta, lähtökohdista ja toteuttamisen tavoista*, jota seurasivat erilaiset luovuutta ja taloutta käsittelevät julkaisujen sarjat: *Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä* (2005) sekä luovuusstrategian loppuraportti *Yksitoista askelta luovaan Suomeen* (2006). Näillä julkaisuilla on painoarvo Suomen kulttuurikentällä ja niiden mukaan määrittyy myös tuottajan rooli taiteen kentällä. *Luovuuskertomuksessa* tarkasteltiin luovuutta yleisesti yhteiskunnan eri kentillä. Seuraavaksi luovuusstrategiaa alettiin rakentaa kolmen eri työryhmän voimin ja luovuutta tarkasteltiin kolmesta eri näkökulmasta: luova ihminen, luovat ympäristöt ja luova talous. Syntyi *Kolme puheenvuoroa luovuuden*

edistämisestä, jossa luovan talouden haasteena pidetään idealuovuuden ja bisnesluovuuden yhdistämisestä. (Yksitoista askelta luovaan Suomeen 2006, 15.)

Luova talous, luova johtaminen, luova luokka, luovuus sitä ja luovuus tätä, eli anteeksi mitä? Nykyään luovuus ulottui kaikille elämän osa-alueille. Sen sijaan että tuotettaisiin konkreettisia, aineellisia asioita - esimerkiksi tavaroita - ollaan nyky-yhteiskunnassa kallistumassa aineellisista tuotannoista aineettomiin tuotantoihin. Tällaisia ovat mm. palvelut, kulttuuritapahtumat, teatteriesitykset ja taidenäyttelyt. Luovaa taloutta tutkinut Markku Wilenius kuvaa (2004, 11) nykytilannetta seuraavasti: ”Olemme siirtymässä talouteen, jonka keskeisenä moottorina on kulttuuriosaaminen ja siitä kumpuava inhimillinen ja organisatorinen luovuus”. Kuluttajille tarjotaan materiaalsen pääoman kartuttamisen sijaan henkistä pääomaa. On siis kannattavaa sijoittaa kulttuuriin ja taiteeseen, mikä tuottaa elämyksiä, kokemuksia ja hyvinvointia sekä nostaa kansantaloutta ja valtion kilpailukykyä. Jos erilaisiin yhteiskunnallisiin visioihin, strategioihin ja selvityksiin on uskomisen, tuottajille tulee olemaan kasvavassa määrin kysyntää.

3 TUOTTAJA ETSII PAIKKAANSA KUVATAITEEN KENTÄLLÄ

Jokainen tuottaja on itsenäinen persoona, jolla on oma tausta, kiinnostuksen kohteet, koulutus ja erilaiset osaamisalueet sekä tapansa tehdä työtään. Tehtävät ja työnkuvat voivat vaihdella laajalla skaalalla alasta ja työstä riippuen. Kulttuurin ja taiteen sektorilla, tuottaja-ammattinimikkeellä toimivia monissa eri tehtävissä. Tuottajan pystyy löytämään niin virastoista, festivaaleilta, tuotantoyhtiöistä kuin omaa toimintaa harjoittavina yrittäjinä itsenäisinä freelancereina. Mikkelin ammatti-korkeakoulun opinto-oppaassa 2005–2006 kulttuurituottajan ammattinimikkeinä mainitaan mm. projektipäällikkö, koordinaattori, suunnittelija, tuottaja, ohjaaja, kouluttaja, hankevetäjä ja toiminnanohjaaja (MAMK opinto-opas 2005, 78).

3.1 Tuottajakoulutuksen eväät

Lähtökohtana kulttuurituottajien kouluttamiseen oli se, että kunnat tarvitsivat kulttuuriosaajia hoitamaan kunnan kulttuuripolitiikkaa ja -rahoitusta. Aluksi kansalaisopistoissa koulutettiin kulttuurityöntekijöistä kulttuurisihteereitä, joita löytyy

esimerkiksi kaupunkien kulttuuritoimista. Ammattikentän laajetessa yhä monialaisemmaksi, 1990-luvulla alettiin kouluttaa kulttuuriohjaajia, kulttuuripalvelujen tuottajia ja lopulta kulttuurituottajia. Nykyään kulttuuriosaajia tarvitaan eri sektoreilla, ja varsinkin luovan talouden kehittyessä on alettu tarvita ammattilaisia, jotka oman alan erityisosaamisen lisäksi hallitsevat kokonaisuuksia. Lyhyesti kiteyttäen, kulttuurituottajat toimivat eräänlaisena sidosaineena eri toimijoiden välillä. Tässä mielessä tuottajaa voi nimittää myös välittäjäportaan toimijaksi taiteen kentällä.

Kulttuurituottaja (AMK) on suhteellisen uusi ja tuntematon ammattinimike. Harvat tietävät, mitä kulttuurituottaja tekee ja mitä hänen erityisosaamisensa on. Vartiainen toteaa (2009, 4), että taiteen ja kulttuurin tuotanto on asemaltaan vain vahvistunut 60-luvun lopun tuottajakoulutusohjelmista saakka. Vartiainen (2009) toteaa, että Evrardin ja Colbertin (2000) artikkelin mukaan nykyään tuottajan ammatti tunnustetaan ja sen merkitys nähdään positiivisena varsinkin luovan talouden puolella (Evrard & Coulbert 2000, 10).

Aloitin kulttuurituottajan opinnot Mikkelin ammattikorkeakoulussa tammikuussa 2006. Vuoden 2005–2006 opinto-oppaassa (2005, 78) kulttuurituotannon koulutusohjelman tavoite on ”kouluttaa tulevaisuuden ammattilaisia luovan toimialan erilaisiin verkostoihin”. Kulttuurituotannon koulutusohjelma johtaa kulttuurialan ammattikorkeakoulu-tutkintoon (kulttuurituottaja, AMK). Koulutuksen laajuus on 240 opintopistettä ja opinnot kestävät noin 4 vuotta. Tehtäväalueiksi luetellaan esimerkiksi kulttuurin tuottaminen, kulttuurihallinto, kulttuuriyrittäjyys ja luovan toimialan verkostotehtävät, taide- ja kulttuurikasvatus, tapahtumatuotanto sekä ohjelmapalvelut. (em. 2005, 78.)

Työharjoittelut, projektit ja avoimet opinnot antavat kulttuurituottajaopiskelijalle mahdollisuuden kohdistaa oppimistaan omien intressiensä mukaan. Kokemusta voi hankkia monelta eri kentältä tai opiskelija voi spesifioitua tiettyyn kulttuurin ja taiteen alaan. Tuottajan osaamisalueiksi kulttuurituottajan koulutusohjelmassa on määritelty kulttuurin sisältöosaaminen, talous- ja rahoitusosaaminen, luovat ongelmanratkaisutaidot, verkostoituminen, sosiaaliset taidot, markkinointi, kokonaisuuksien hallinta, projektiosaaminen jne. (MAMK opinto-opas 2006)

Monipuolisen osaamisen lisäksi kulttuurituottajan on mielestäni tärkeää hankkia erikoisosaamista joltakin marginaaliselta osaamisalueelta harjoittelujen ja projektien kautta. Tämä helpottaa verkostojen luomista ja auttaa tulevaisuudessa löytämään valmistuneelle tuottajalle oma paikkansa kulttuurialan kentällä.

Piilisen ja Mäkelän mukaan (2008, 39) kulttuurituottajan tulee heti valmistumisensa jälkeen hallita suuriakin kokonaisuuksia, jolloin ympäröivät verkostot ja erilaiset sidosryhmät ovat tärkeä osa tuottajan työnkuvaa. Kirjoittajat korostavat, että kulttuurituottajan yksi tärkeimpiä osaamisvaatimuksia on kulttuurinen sisältöosaaminen, mikä pitää sisällään taiteen ja kulttuurin sisältöjen tuntemusta sekä näkemystä kulttuurin mahdollisuuksien hyödyntämisestä. Toisekseen tuottajan tulee olla perehtynyt talouteen liittyviin seikkoihin, tuntea erilaiset rahoituskanavat ja hallita operatiivisia taitoja. Kulttuurituottajalle tärkeitä perusominaisuuksia ovat mm. ihmissuhdetaidot ja luovuus, mikä korostuu etenkin ideointi- ja ongelmanratkaisutilanteissa. Asiaa täytyy uskaltaa katsoa useasta näkökulmasta, ja ratkaisu voi olla erilainen ja uudentuntuinen. Piilinen ja Mäkelä listaavat tuottajan oleellisiksi taidoiksi verkostoitumisen, hyvät hermot ja markkinointi- ja tuotteistamisosaamisen. (Piilinen & Mäkelä 2008, 39 - 41.)

Kulttuurituottajan ammattikuvaa pohdittaessa tulee helposti kuviteltua, että tuottamisella yritettäisiin kaupallistaa väkisin kulttuuria, mikä taas taistelee monesti taiteen vapautta vastaan. Mielestäni kulttuurituottamisen päätarkoitus on pyrkiä tehostamaan ja ylläpitämään kulttuuritoimintaa, ja näin ollen luomaan vakaampaa pohjaa taiteen tekemiseen. Hyvin yleinen ongelma kulttuurin ja taiteen projekteille on kunnollinen ja toimiva rahoitussuunnitelma ja aikataulus. Kulttuurituottajalta kaivataan edellä mainittujen asioiden hoitamista sekä jatkuvaa tuotantojen ja projektien ”kasassapitämistä”. Tuottajan vastuu on suuri. Se, kuinka opinnot tukevat tätä odotusta, ei aina kohtaa. Täten esimerkiksi harjoitteluiden avulla ammattipiireissä hankitut kokemukset ja pragmatiikka ovat tärkeitä lähteitä kulttuurituottajan oman ammattitaidon kehittämiseen.

Tuottajan työ vaatii sitoutumista, ja monelle se on elämäntapa. Työt ovat monesti projektiluonteisia ja eivätkä ne ole pakosti paikkaan sidottuja. Työtä ei välttämättä tehdä kahdeksasta neljään, vaan työaika elää tarpeiden mukaan. Kulttuurituottajan on

osattava luoda itselleen työtä sekä löytää mahdollisia resursseja palvelujen ja toiminnan edellyttämiseksi.

Yhteiskuntaamme luonnehditaan materialisoituvaksi ja tuottavuutta kunnioittavaksi. Kulttuuritoiminnassakin korostuu erityisesti rahoitusosaaminen. Pitää tietää, mikä on taloudellisesti kannattavaa, ja kuinka pysytään budjetissa. Taidetta taiteen vuoksi on vanhaksi käynyt fraasi - mutta tosiasia on, että tuottamista ei tapahdu ilman resursseja. Taide itsessään ei kuitenkaan voi olla riippuvainen rahasta. Useimpien mielestä rahoitus ei saisi vaikuttaa taiteelliseen työhön tai muuttaa taiteilijan näkemystä asiakasystävällisemmäksi - toisin sanoen paremmin myyväksi. Paradoksaalia, eikö totta? Tämä herättää minussa monesti kovin ristiriitaisia tunteita. Kuinka siis toimia tuottajana kahden eri kentän vaatimusten ja odotusten välissä?

4 TAIDE ON MAHDOLLISUUKSIA TUOTTAJALLE JA TAITEILIJALLE

Minulla on ollut kiinnostus kuvataiteita kohtaan jo lapsesta saakka. Taide on ollut osa leikkejäni, lempitaiteilijat ovat kulkeneet pitkän taipaleen kanssani, kestäneet uudet ihastukseni ja vaihtuneet eri ikäkausina uusiin. Ymmärrys erilaisia kuvia ja niiden vaikutuksia kohtaan on kasvattanut ja voimauttanut minua. Nyt melkein valmiina kulttuurintuottajana olen monesti pohtinut omaa rooliani kuvataiteen kentällä. Taiteilijalle taiteen tekeminen on itseisarvoista. Tuottajan työ on tuoda taide esille osaksi kulttuuria, ihmisten iloksi ja hyödyksi. Muuten taiteellinen työ jää vain taiteilijan omakohtaisen kutsumuksen toteuttamiseksi.

Taiteilijan aisaparina tuottajan rooli on hoitaa hallinnolliset asiat, auttaa taiteilijaa projektissa ja pitää yllä yhteistyöverkkoa. Lisäksi tuottaja on arjessa se henkilö, jonka varassa toiminta on ja joka toteuttaa ajatukset käytännössä. Tuottajan ammatti-identiteetti muodostuu paljon hänen omien henkilökohtaisten intressiensä ja persoonallisuuden mukaan.

Taiteilija tekee taidetta. Kun hän tarttuu pensseliin, talttaan tai kameraan, kohdistuvat hänen luovat voimavaransa ja ammattitaitonsa luomaan tuotokseen. Lopputuloksena luovasta työskentelystä jää taiteilijalle teos, maalaus, veistos tai valokuva, jonka joku saattaa ostaa ja taiteilija tienata sillä itselleen elannon. Kulttuuritoimittaja Aila

Toijosen (2007, 15 - 16) haastattelussa Sauramo (2007) kiteyttää hyvin taiteilijan työn kommentoimissaan, että ”taiteilijat tekevät työtään ja teokset on saatava maailmalle”. Tuottajan ja tuottamisen motiivin taas pitää aina lähteä taideteoksesta, ja näin ollen tuottajalle taiteen tuottamisen tärkein tehtävä on elämyksellisyys ja sen välittäminen.

Taiteilijoiden koulutuksesta puuttuu taiteen myyntiä, markkinointia ja käytännön järjestelyitä, kuten sopimuksia ja apurahalomakkeita käsittelevät kurssit. Taiteilija tekee omaa työtään - pohtii ja tutkii teostensa kautta ympäröivää maailmaa. Taiteilijan työssä arvostettua on inspiraation ja luovuuden löytäminen, mielenmaisemien ja sanomien esiintuominen suurelle yleisölle. Luonnollisesti taiteilijan aika ei riitä kaiken hoitamiseen. Tarvitaan auttavia ja tukevia käsiä.

Taidegraafikko Pekka Hannula (2007) pohti kirjoituksissaan taiteilijan työnkuvaa ja kaupallisuutta. Hannulan mielestä taiteilijalle voi olla vaikeaa markkinoida tai myydä omaa taidettaan, sillä taidekentällä vallitsee karkea kahtiajako kaupallisen ja ei-kaupallisen taiteen välillä. Samanlaisia havaintoja olen huomannut esiintyvän muuallakin. Selkeä asenneongelma taiteen kentällä on markkinoinnin ja kaupallisuuden leiman pelko, mikä vaikuttaa kaikkeen kentän toimintaan. (Sjöberg 2010, 68.) Ajatellaan, että markkinoidessaan ja kaupatessaan omaa taidettaan, taiteilijan uskottavuus kärsii ja hänen taidettaan pidetään vähemmän arvokkaana. Kyse ei ole siitä, ettei taiteilija osaisi itse toimia taiteensa välittäjänä, vaan siitä että teko nähdään jotenkin pahana ja jopa epäuskottavana. Mielestäni taiteen kentän toimijoiden tulee tunnistaa ja tunnustaa ongelma. Jos taiteen piiriin kaivataan lisää ulkopuolista rahoitusta, yleinen viesti ei saisi olla, että rahoitus on pahasta.

Vihreä Lanka -lehden toimittaja Riikka Suominen mielestä (2010) taiteilijoiden tulisi saada apua kaupallistamiseen, konseptointiin ja managerointiin. Suominen on haastatellut erään taidemaalarin suhtautumista kuvataiteen managerointiin. Suominen haluaa arikelilla ja haastattelulla tuoda esiin, kuinka hankalaa kuvataiteen tuotteistaminen on. Muotoilussa manageritoiminta on osa toimintaa, ja sillä saadaan selkeästi nostettua merkittävästi tuotteiden arvoa. Haastateltava toteaa, että kuvataiteen kohdalla hän harmittelee, että muuta kuin maalauksia on hankala tuotteistaa. (Suominen 2010)

4.1 Tuottaja taiteilijan aisaparina luovassa prosessissa

Tapasin kuvataiteilija Kiba Lumbergin ensimmäisen kerran syksyllä 2007, ja jo tuolloin virittelimme ideaa yhteistyöstä ja osallistumisestani hänen toimintansa tuottamiseen. Syksyllä 2009 löysimme yhteisen ajan, ja aloitin työskentelemisen Lumbergin projektissa osana kulttuurituottajan opintojani. Minulle tämä on ollut ainutlaatuinen tilaisuus nähdä taiteilijan työtä läheltä ja hahmottaa tuottajan rooli taiteen luovassa prosessissa. Lumberg on toiminut tutorinani taiteen kenttää tutkiessani, ja minä puolestani olen hoitanut tuotannollisia tehtäviä kuten apurahakäytäntöjä, tiedotusta ja kontaktiverkostoa, hänen taiteellisen työnsä tukemiseksi.

Taiteen tuottaminen koostuu erilaisista taiteilijan ja tuottajan yhteistyötä rytmittävistä prosesseista. Taiteen prosessit vaativat alkuun pitkäjänteistä suunnittelutyötä. Tuottajalle voi olla haastavaa saada taiteilija suunnittelemaan omaa työskentelyään kuukausia, jopa vuosia eteenpäin. Prosessityöskentely vaatii niin tuottajalta kuin taiteilijaltakin suuren määrän ymmärrystä ja luottamusta. Ymmärtäessään taiteilijan visioita, tuottaja pystyy näkemään taiteilijan työn merkityksen ja tavoitteet.

Luovan talouden ja luovan prosessin lähtökohtana on idea tai ongelma, jonka keksijänä ja ratkaisijana taiteilija tai luova yksilö toimii. Hän visioi; luo jotain uutta ja ennennäkemätöntä antamatta tilaa taiteen kokijoiden tai ostajien odotuksille. Jos asiaa tarkastellaan kannattavan talouden ja markkinoinnin näkökulmasta, päämääränä on kehittää tuoteidea asiakkaan tarpeiden mukaan. Tämä taas on pahasti ristiriidassa luovan vapauden ja riippumattomuuden kanssa. Taiteilija suunnittelee harvoin työnsä asiakaslähtöisesti. Vaikka taideteos on itsessään myyntiartikkeli, sitä ei ole suunniteltu varsinaisesti vastaamaan asiakkaan toiveita tai tarpeita. Taiteilijalla on visio tulevasta, ja ilman mitään konkreettista tuotetta, tuottaja lähtee liikkeelle ideasta. Tuottajan on osattava ilmaista taiteilijan visio ymmärrettävästi muulle maailmalle.

Luovuudessa keskeisintä on prosessi, jossa luovuus kumpuaa esiin (Uusikylä 1999, 63). Perinteisesti prosessi tarkoittaa erilaisten toimenpiteiden tuottamaa lopputulosta. Prosessista puhutaan myös edistymisestä, ja sillä aikaansaadaan näkyviä tuloksia. On olemassa alku, keskikohta ja loppu. Leonard ja Swap kuvaavat (1999) luovaa

prosessia kuin spagettiannoksena, jossa ei tule selkeästi näkyville ns. prosessimaisia vaiheita, vaan erilaisten asioiden ja tapahtumien limittymistä mitä ihmeellisimmille kierteille sikin sokin sinne tänne (Koski 2001, 220). Aina ei selkeästi suunnitella ainoastaan yhtä tiettyä projektia vaan useat eri projektit elävät tuottajan ja taiteilijan ideaverkostossa, aivan kuin odottaen oikeaa hetkeä. Luovassa prosessissa syntyy usein jopa sattuman kautta jotain uutta ja ennennäkemätöntä.

Luovassa prosessissa kamppaillaan haasteiden kanssa - keksitään, hahmotellaan, testataan ja kokeillaan sekä joudutaan kohtaamaan vastoinkäymisiä ja onnistumisia. Toisinaan joudutaan hylkäämään idea ja aloittamaan alusta. Luova prosessi vaatii paljon keskittymistä ja epävarmuuden sietokykyä, jota tuottajalta erityisesti odotetaan.

Lumbergin ja minun yhteistyön ensimmäinen vaihe oli selkeästi toisiimme tutustumista ja ajatusten vapaata vaihtoa. Keskustelimme tunteja taiteesta sekä molempien visioista ja ideoista, joita voisimme yhdessä tehdä. Koski allekirjoittaa (2001, 179), että luovan yksilön intohimo ja innokkuus jotain tiettyä asiaa kohtaan toimii myös luovan prosessin tärkeimpänä käynnistäjänä.

Taiteilijan ja tuottajan välisessä yhteistyössä tärkeää on toisen kuunteleminen ja yhteisten ratkaisujen etsiminen. Molempien luova panostus näkyy yhteistyön tuloksissa. Taiteilija ”laittaa oman taiteellisen luovuutensa kehiin” ja saa aikaiseksi jotain uskomatonta. Vastaavasti tuottaja pyrkii ratkaisemaan, kuinka taide saataisiin ihmisten nähtäväksi ja koettavaksi. Tuottajan tehtävä onkin mielestäni hahmottaa prosessi kokonaisuudessaan ja tiedettävä, miten viedä prosessia ja työskentelyä eteenpäin. On osattava samanaikaisesti olla sekä prosessin sisällä että tarkastella koko tapahtumaa ulkopuolelta käsin. Tämä edellyttää hyvää ennakkointia, nopeita ratkaisuja sekä taiteilijan työn ymmärrystä. Parityöskentelyssä erilaiset työrytmit kysyvät joskus kärsivällisyyttä. Luovaa prosessia ei voida nopeuttaa tai sitoa virka-aikaan (Uusikylä 1999, 57). Deadlinet kuuluvat taiteen prosesseihin, ja niistä on pidettävä kiinni. Ajoittain prosessit saattavat revetä kaaosmaisiksi, ja tällöin tuottajan on hyvä ottaa etäisyyttä ja katsoa prosessia kylmänrauhallisesti ulkopuolisen silmin.

Taiteilijan teoksen tai näyttelyn syntyprosessi vaatii loppupelissä tietoa, taitoa ja tekniikkaa niin taiteilijalta kuin tuottajaltakin. Sjöbergin mukaan (2010, 57) taiteessa

katsojaa kiinnostaa hyvät ja haasteelliset sisällöt. Toisaalta taas ulkoiset tekijät kuten ulkomuoto, viestintä ja markkinointi ovat oleellisia tekijöitä, kun pyritään löytämään esim. näyttelylle katsojia (Sjöberg 2010, 57). Tässä mielessä yhteistyön tarkoitus on, sekä taiteilijan että tuottajan työpanokset pelaavat yhteen. Taiteen taustalla on sekä taiteilijan luova työ että välittäjäportaan eli tuottajan koulutus ja kokemus. Ne muodostavat yhdessä halutun ratkaisun. (Sjöberg 2010, 6.) Parivaljakkona työskenteleminen kehittää ja kasvattaa niin taiteilijan kuin tuottajankin osaamista. Hedelmällisen ja pitkäaikaisen yhteistyön tae on usko yhteiseen asiaan ja kunnioitus toisen osaamista kohtaan. (Tyyri-Pohjonen 2007, 17.)

Luovassa prosessissa johtajuus määrittyy tavanomaisesta poikkeavalla tavalla. Se, kumpi toimii johtajana, on oikeastaan sattumanvaraista. Sekä tuottaja että taiteilija johdattavat yhdessä työtään koko ajan uusille urille toimien tasavertaisena työparina. Projekti elää jatkuvasti. Tietyllä tapaa päätösvalta on luovien yksilöiden ratkaisuisissa. Tässä mielessä vastakohtana perinteiselle johtamiselle, viimeisen sanan valta on luovalla työntekijällä, ja johtajan on puolestaan tuettava tätä visiota. Tästä saakin hyvin ristiriitaisen kuvan luovuuden johtamisesta ja mielestäni johtamisen sijaan voidaan jopa puhua luovuuden tukemisesta ja luovuuteen innostamisesta.

Luovaan prosessiin liittyy olennaisena osana flow-kokemus. Uusikylä on pitkälti samoilla linjoilla amerikkalainen tutkija Mihaly Csikszentmihalyi kanssa ja ammentaa paljon omia tulkintojaan ja mietteitään hänen teorioista. Uusikylä uskoo, että jokaisen ihmisen pitäisi löytää oma "flow:nsa" - luomisen virta, oma luovuus. Hänen mukaan jokaisella on oma sisäinen luovuus; kaikki ovat kykeneviä luovaan toimintaan. (Uusikylä 1999, 6-8.)

Luova yksilö on lähtökohta, väline, resurssi ja uuden synnyttävä. Luova prosessi tuottaa hänelle nautintoa, kasvattaa hänen tietoisuuttaan ja se on enemmän kuin mielihyvää; se myös kasvattaa ihmistä itseään (Uusikylä 1999, 66). Näin ollen voidaankin ajatella, että lopputuotos on toissijainen luovassa prosessissa. Sen sijaan prosessin synnyttämät reaktiot ja jälkituntemukset ovat idean ydin. Taitelijan uppoutumista omaan työhönsä kuvataan usein termillä "flow", mutta miten se liittyy tuottajan ja taiteilijan väliseen luovaan prosessiin? Prosessilla on jokin tietty tavoite. Tekijälle työ pitää olla mielekästä ja haastavaa, sen tulee vastata luovan yksilön kykyjä

tehtävien toteuttamisessa. (Uusikylä 1999, 142.) On erilaisia väyliä, joita pitkin luovuus kumpua esiin. Tämä on tietysti kiinni ihmisten erilaisista intresseistä. Tärkeää on, että kiinnitämme psyykkisen energiamme johonkin tehtävään oli se mikä tahansa ja miltä tahansa alalta, missä olemme hyviä tai missä tunnemme onnistuvamme. Näin olemme lähempänä "flow-tilan" saavuttamista.

Luovalla prosessilla siis saavutetaan jotain. Mielestäni luovassa prosessissa kyseessä on luovassa yksilössä tapahtuvasta muutoksesta, joka on lähtöisin henkilöstä itsestään. Se voi olla sisäsyntyistä energiaa, joka purkautuu esiin luovana panostuksena, ja työskentelyn tuloksena on jonkinlainen tuotos, produktio. Ilman lopputulosta, luovuus jää helposti tunnistamatta, se jää piiloon ja vaille yleistä huomiota (Uusikylä 1999, 38). Uusikylän mukaan tarvitaan myös ulkopuolisia arvioimaan luovan prosessin tuotoksen arvoa. Asiantuntijoiden arvion perusteella voidaan sanoa, onko tuotoksella ennennäkemätöntä ja omaperäistä potentiaalia (Uusikylä 1999, 68). Taiteilijan työtä arvottavat taiteen asiantuntijat, joihin mielestäni tuottajat eivät lukeudu. Sen sijaan tuottaja pystyy löytämään taiteen kentällä väyliä yleisön ja taiteilijan välille. Tässä mielessä tuottajan on oltava läsnä ja ymmärrettävä taiteilijan työtä. Työskentely taiteilijan kanssa antaa uutta näkemystä omaan työhön, ja tuottaja saa laittaa oman luovuutensa kehiin. Taiteen äärellä tulee olla hereillä, kuunnella ja luottaa omiin vaistoihin. Luovuus on loppumaton ideavarasto, joka parhaimmillaan ruokkii luovaa toteuttajaa niin henkisesti kuin sanan konkreettisessa mielessä.

Kuvataideprojekteissa taiteilijan kanssa yhteistyötä tehdessä, osa ideoista syntyy tuottajan ja taiteilijan välittömässä vuorovaikutuksessa. Taiteilijalla saattaa olla idea ja visio, jota tuottaja pyrkii tukemaan parhaansa mukaan toteuttamaan työllään. Mikä itselleni nousi hyvin voimakkaasti esille työskentelymme aluksi oli, että tuottajan on ymmärrettävä taiteilijan taiteellisia ideoita. Tuottajan omaan luovaan panokseen taas vaikuttaa pitkälti hänen ja taiteilijan välinen yhteistyö. Avoimuus ja keskustelut rakentavat yhteistä näkemystä, sillä aina ei voi olettaa, että taiteilija ns. paljastaisi omia luovia visioitaan kenellekään. Tässä mielessä luottamus on yksi avainsanoista tuottaja - taiteilija-parin yhteistyössä.

Yhteisen työprosessimme aikana olen oppinut, kuinka paljon taiteilijan työ on myös käytännön asioiden hoitamista, viestintää ja yhteydenpitoa. Kun taiteilija työskentelee

itsenäisesti, aikaa kuluu tapaamisiin ja asioista sopimiseen sekä paperitöiden hoitamiseen. Kokonainen taiteen tuottamisen prosessi ei kuitenkaan näy valmiissa näyttelyssä. Näyttelykävijän voi olla vaikeaa saada kiinni, mitä kaikkea taiteilijan ammatinharjoittaminen pitää sisällään. Taustatyö järjestelyineen jää taiteellisen työn varjoon, niin kuin pitääkin. On taiteilijoita, jotka osaavat organisoida ja järjestää itselleen aikaa molempiin. Aina se ei kuitenkaan ole kiinni ajasta vaan puhtaasta osaamisesta. Tuottajan koulutuksen ajan, olen huomannut meille toistettavan, että kaikkea ei tarvitse osata tehdä itse. Sen sijaan on hyvä tuntee tai verkostoitua ihmisten kanssa, jotka omalla osaamisellaan täydentävät ja helpottavat toistensa työskentelyä. Tätä taiteilijan ja tuottajan työ on parhaimmillaan.

4.2 Taiteilijan työn rahoitus

Helena Sederholm kuvaa (2008, 143) taiteilijan luovaa työskentelystä seuraavaa: ”Taiteilija ei luo ennennäkemätöntä, vaan löytää asioita, hän järjestee omia ja muiden kokemuksia uudelleen, aina hiukan eri tavalla, kuten tehdään kun leikitään vailla pelin tiukkoja sääntöjä”. Onko kuvataiteilijoille taiteen tekeminen ja tuottaminen silkkaa tekemisen iloa? Jokaisen itseään kunnioittavan ammattitaiteilijan tulisi ymmärtää, että taiteella voi ja pitää saada korvaus tai palkkio. Taiteen tekeminen on riskipeliä. Suomessa kuvataiteilijan ammatti on paradoksaalinen: kuvataiteilijat ovat muuta valtaväestöä koulutetumpia, mutta samanaikaisesti omaavat matalimman toimeentulon, ja heidän kohdallaan työttömyysaste on korkein. Sen sijaan, että kuvataiteilija keskittyisi oman ammattinsa harjoittamiseen, he joutuvat tekemään osanaikaisesti jotain muuta työtä. (Karo 2007, 23.)

Tuottajan työpanos takaa taiteilijalle enemmän aikaa keskittyä taiteen tekemiseen murehtimatta. Kuvataiteilijat voivat oman työnsä ohella hoitaa itse ns. tuotannollista puolta, mutta kaikilla ei riitä rahkeita oman työn hallinnointiin ja pitkäjänteiseen suunnitteluun. Lahjakkuus yksin ei takaa pärjäämistä. Tuote pitää osata myös myydä ja hinnoitella, ja tekijän täytyy luoda kontakteja ja verkostoja.

Suurin osa taiteilijan työsuunnitelmista vaatii ulkopuolista rahoitusta.

Työskennellessäni Lumbergin kanssa heti alkuun keskusteluissa nousi esille, että

taiteilijan suurimpina haasteina taiteen erilaisille projekteille on rahoituksen löytäminen ja saaminen.

Taiteilijoista murto-osa elää pelkästään taiteellisella työllään. Harvalla taiteilijalla on varaa palkata itselleen henkilökohtaista tuottajaa tai manageria. Suomessa kuvataiteilijat ovat pienituloisimpia kaikista taiteilijoista. Työpoliittisessa tutkimuksessa *Yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla?* (Askola ym. 2007) mainitaan, että 74 % kuvataiteilijoista saavat palkkatuloja keskimäärin alle 15 000 euroja vuodessa, ja 40 % taiteilijoista on osa-aikaisesti työttömänä työnhakijana. (Päin näköä! 2010, 17–20.)

Kuvataiteen puolella on edelleen suuri tarve julkiselle tuelle ja rahoitukselle. Suomessa ollaan kuitenkin siirtymässä kulttuurin julkisesta rahoituksesta yksityiseltä sektorilta saatavaan rahoitukseen (Wilenius 2004, 83). Tämä rahoitusmarkkinoiden muokkaama tilanne vaikuttaa hyvin pitkälle kulttuurituottajan työnkuvaan. Tuottajana minulta odotetaan hankkivan rahoitus ja laativan eri tuotannoille budjetit. Ulkopuolista rahoitusta on tarjolla erilaisiin projekteihin ja taiteilijan näyttely-, materiaali- ja matkustuskuluihin. Taiteilija voi saada apurahaa hakemalla sitä esimerkiksi kuvataiteen säätiöiltä, rahastoilta, taidetoimikunnalta tai kaupungilta. Apurahaa haetaan yleensä tiettyyn tarpeeseen. Useammalle taholle on omat hakuaikansa ja hakukriteerinsä. Lisäksi haun yhteydessä taiteilijan tulee toimittaa mm. portfolio, ansioluettelo ja artist's statement, jossa kuvataan taiteilijaa ja hänen työskentelytapojaan. Jos apurahaa haetaan johonkin tiettyyn projektiin, tulee mukaan liittää työsuunnitelma ja arvio projektin kuluista. Jos rahoitusta ei saada, projekti joko jää kesken tai rahoitusta haetaan uudestaan jostakin muualta - tai sitten projekti päätetään toteuttaa jopa omakustanteisena tai lainarahalla. Taiteen kentälle tulee siis keksiä uusia rahoituskeinoja.

Tuottajankin työssä taiteen kentällä ydinongelmana on juuri rahoituksen perässä juokseminen. Kulttuurituottaja toimii välittäjänä rahoittajien ja taiteilijoiden välillä. Sen sijaan, että tuottaja keskittyisi myös sisällöntuotantoon ja laatuun, suurin osa tuottajan työajasta menee rahoituksen hankkimiseen ja toiminnan perusrakenteiden kasassa pitämiseen. (Sjöberg 2010, 67.) Tässä mielessä tuottajaa ei pidä nähdä pelkkänä rahoituksen hankkijana, vaikka rahoitusosaamista pitäisi löytyäkin. Ongelma

on siis nykyisissä kuvataiteen rahoitusjärjestelmissä. Kuvataiteen rahoitus pohjan kapeuden, vähäisyyden ja projektisidonnaisuuden vuoksi koko toiminta on sirpaloitunutta ja lyhytjänteistä (Koivunen 2007, 28). Apurahaa haetaan yksittäisiin projekteihin, mikä taas ei kannusta pitkäaikaisen toiminnan suunnitteluun (Sjöberg 2010, 67). Pitkällä tähtäimellä, epävarma ja projektikohtainen taloudellinen toiminta syö myös tuottajan motivaatiota.

5 MISSÄ MENNÄÄN SUOMEN TAIDEKENTÄLLÄ?

Minua kiinnosti lähteä tutkimaan, miten tuottajuus on huomioitu taidetta ja kulttuuria käsittelevissä hallinnollisissa julkaisuissa. Suomen opetusministeriö on laatinut vuosittain useita eri selvityksiä kulttuurimme tilasta ja linjannut uusia kehityssuunnitelmia koskien niin kulttuurivientiä, luovuutta ja luovaa taloutta sekä taiteen rahoitusta. Julkaisuilla on painoarvoa Suomen kulttuurikentällä ja niissä esitettyjen linjausten mukaan suunnitellaan myös taiteen kentän toimintaa. Viimeisen viiden vuoden aikana Suomen kuvataiteen puolella on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota välittäjäportaan rooliin.

Taidemanageri Kira Sjöbergin (2010) Luovan Suomen julkaisussa *Nykytaiteen markkinarakenne, ansaintalogiikka ja uudet liiketoimintamallit* käsitellään myös laajalti kuvataiteen tämänhetkistä välittäjäportaan roolia kuvataiteen prosesseissa. Luovan talouden ideana on, että taiteilijan osaamista voitaisiin hyödyntää muuhunkin kuin taiteen tekemiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että oman vapaan taiteen tekemisen ohella taiteilija työskentelisi myös muissa yhteyksissä. Taiteilijoiden tehtävä olisi jakaa luovuuttaan ja ajatteluaan muiden alojen käyttöön. Luovassa taloudessa tulee muistaa, että taide ei ole vain myytävä tuote, vaan osa pitkää prosessia (Sjöberg 2010, 57 - 61.) Taiteen soveltava käyttö ei ole ristiriidassa taiteen itseisarvoajattelun kanssa, vaan pikemmin ruokkii sitä. (Päin näköä! 2009, 5.)

5.1 Taiteen taustajoukkojen esiinnousu

Tutkija Marko Karon (2007) tekemässä selvitystyössä *Koordinaatteja ajassa ja tilassa* visioidaan kuvataiteen tulevaisuutta Suomessa ja tehdään esityksiä erilaisista alaa koskevista toivotuista toimenpiteistä. Visuaalisen kulttuurin alalla, taideteosten levitys

tapahtuu asiantuntijuuteen perustuvan väliportaana verkostojen kautta. Karo toteaa, että välittäjäporras – kuraattorit, tuottajat ja kriitikot – ovat yhä tärkeämmässä asemassa. Kuraattori esimerkiksi ”ei kuitenkaan toimi vain teosten levittäjänä tai esittäjänä, vaan osallistuu usein myös teoksen varsinaiseen työstämiseen tai tuottamiseen eräänlaisena tukijana, jota kiinnostaa teoksen kokemisen välitön konteksti sekä näyttelyn tai muun projektin kokemuksellinen ja yhteisöllinen vaikuttavuus.” (2007, 55 - 56.)

Myös *Kuvataiteen koulutusta ja tutkimusta Suomessa 2007* -julkaisussa kirjoitetaan välittäjäportaan luomisesta kuvataiteen kentälle (Opetusministeriö 2008, 45).

Ratkaisuksi ehdotetaan juuri tuottajien ja kuraattorien koulutuksen kehittämistä. Karon mielestä välittäjäportaan koulutus ei vastaa sitä, mitä kentällä esim. tuottajilta vaaditaan. Eräs syy tähän on se, että julkinen rahoitus ja tuet ovat suunnattu joko suoraan kulttuuri-instituutioille tai taiteilijoiden toimintaan. Vastaavasti koko välittäjäporras on jäänyt kokonaan huomioimatta (2007, 55). Karo listaa tavoitteiksi suomalaisen välittäjäportaan perehdyttämisen ja kouluttamisen vastaamaan kansainvälisen taiteen kentän vaatimuksia ja käytäntöjä (Karo 2007, 56).

Aivan viime vuosina, Suomessa on käynnistynyt useita kuvataidetta tukevia hankkeita ja niiden pohjalta verkostoja tekijöiden ja toimijoiden välille. Julkaisuissa on noussut selkeästi esille myös välittäjäporras ja sen aseman vahvistaminen sekä vakiinnuttaminen taiteen kentälle.

Yksi viimeisimmistä selvityksistä on tehty visuaalisia taiteita koskien: *Päin näköä!* (2009) on opetusministeriön julkaisu, jossa on erityisesti kiinnitetty huomiota visuaalisen alan taiteilijoiden aseman parantamiseen. Toiveena on, että myös visuaalisten taiteiden alalle koulutettaisiin ammattituottajia. Yllätyksekseni julkaisussa todetaan, että visuaalisten taiteiden kentältä puuttuu tuottajien ja kuraattoreiden muodostama välittäjäporras, joka vastaisi rahoituksen hankinnasta, tiedotuksesta ja markkinoinnista. Vapaan kentän toimintamahdollisuuksien vahvistamiseksi ehdotetaan ratkaisuksi visuaalisten taiteiden aluekeskuksia, jotka kehittäisivät alan tuottajatoimintaa ja yleisötyötä, välittäisivät taiteen hyvinvointipalveluja ja tekisivät yhteistyötä yritysmaailman kanssa. (Päin näköä! 2009, 17 - 19).

5.2 Kuvataiteen hankkeita Suomessa vuonna 2010

5.2.1 Luova Suomi

Luova Suomi -hanke keskittyy luovaan talouteen ja sen kehittämiseen. Luova Suomi tuottaa palveluita luovien alojen kehittäjille, tutkijoille, päättäjille ja rahoittajille sekä näiden keskeisille sidosryhmille. *Luovan Suomen* toiminnan tavoitteena on luovien toimialojen vahvistaminen sekä luovan talouden merkitysten ja mahdollisuuksien tunnetuksi tekeminen. (Luova Suomi 2010.)

Luova Suomi -hankkeen tarkoitus on koota yhteen ja tuottaa tietoa luovista aloista, jotta osattaisiin ennakoida ja reagoida alan kehitykseen ja kehittämistarpeisiin. Hankkeen sisällä tiedotetaan luovilla aloilla tapahtuvista muutoksista, uusista luovaa taloutta koskevista strategioista ja rahoitusmalleista sekä hyvistä käytännöistä. Lisäksi hankkeen tarkoitus on yleisesti tiedottaa ja uutisoida ajankohtaisista tapahtumista, teemoista sekä julkaista mielipidekirjoituksia. (Luova Suomi 2010.)

5.2.2 ART360

ART360 on valtakunnallinen kuvataidehanke, jonka tavoitteena on lisätä kuvataiteen toimijoiden käytännönläheistä managerointi- ja liiketoimintaosaamista. Hankkeen toimijat luovat valtakunnallisen yhteistyöverkoston kuvataidealalle. (ART360-hanke 2010.) Hankkeen puitteissa järjestetään koulutustilaisuuksia kuvataiteilijoille sekä kuvataiteen välittäjäportaalille, suunnitellaan ja testataan uusia liiketoimintamalleja taiteen kentälle.

5.2.3 TAIVEX

TAIVEX on Taiteen tiedotuskeskusten yhteistyössä valmisteleva ja toteuttama vientivalmennusohjelma, jonka tavoitteena on lisätä taiteen tuottajien valmiuksia toimia kansainvälisellä kentällä (TAIVEX 2010). Hankkeen tarkoitus on kouluttaa välittäjäportaan toimijoita vastaamaan kuvataiteen kentän vaatimuksia. Taiteen välittäjäportaan toimijat lisäävät taiteen tuottavuutta. TAIVEX-vientivalmennusohjelma on kouluttanut vuosien 2009–2011 aikana lähes sata taiteen ja luovien

toimialojen tuottajaa, galleristia, manageria, agenttia, kuraattoria ja muuta välittäjäportaan toimijaa. Esittävän kuvataiteen tuottajien koulutus alkaa helmikuussa 2010. TAIVEX-hankkeessa on päätetty kouluttaa toimijoita sekä ulkomailla että Suomessa. (TAIVEX 2010.)

6 KOLMEN AMMATILAISEN AJATUKSIA TUOTTAJAN ROOLISTA

Tuottajan työ on aina riippuvaista muista ihmisistä ja sosiaalisesta verkostosta. Tuottajat tapaavat ihmisiä eri aloilta ja vaihtavat tietoa käytyjen keskustelujen kautta. Haastattelu tutkimusmetodina tuntui luonnolliselta valinnalta tavata uusia ihmisiä alalta, keskustella taiteen kentästä avoimesti ja kerätä tietoa tutkimustani varten. Tutkimusta tukeva materiaali on ihmisten tuottamaa, haastattelijoiden omia kokemuksia (Vilkkä 2005, 100). Tässä mielessä tutkimusta voidaan pitää empiirisenä eli kokemuseräisenä tutkimuksena.

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tämä tutkimus perustuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkastellaan merkitysten maailmaa, joka on ihmisten välinen ja sosiaalinen (Vilkkä 2005, 97). Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää tuottajan ammattikuvaa taiteen kentällä alan ammattilaisten näkökulmista. Eräällä tavalla tarkoituksena on ollut myös saada vahvistusta omille ajatuksilleni tuottajan työstä ja syventää omaa osaamistani.

Haastattelun näkökulma oli tuottajan työn hahmottamisessa kuvataiteen kentällä. Halusin saada tietoa siitä, minkälaista osaamista tuottajalta odotetaan ja miten tuottamiseen kuvataiteen kentällä suhtaudutaan. Keräsin aineistoa käyttäen vapaamuotoista teemahaastattelua, jotta haastateltavien omat käsitykset ja kokemukset saataisiin keskustelujen kautta esille. Haastattelu on ensisijaisesti vuorovaikutustilanne, jossa pyritään saamaan merkityksellistä tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 102).

Vilkkä (2005) painottaa haastateltavien tarkkaa valintaa ja muistuttaa, että ”haastateltavien käsitykset ja kokemukset ovat aina kulttuurisidonnaisia” (Vilkkä

2005, 109). Alkuperäisenä ajatuksenani oli haastatella kuvataiteen kentällä toimivia tuottajia. Tämä ei kuitenkaan osoittautunut niin helpoksi tehtäväksi, kuin olin kuvitellut. Löysin useita tuotannollisissa tehtävissä työskenteleviä välittäjäportaan tekijöitä, mutta en yhtään tuottaja-nimikettä käyttävää toimijaa. Oli valittava toinen lähestymistapa tuottajuutta koskevien tietojen keräämiseksi. Aloin käydä läpi erilaisia kuvataiteen hankkeita, joiden keskiössä kuvataiteen tuottaminen ja välittäjäportaan kehittäminen on. Puhelinsoiton ja kyselyjen jälkeen sain käsiini ART360-hankkeen taidemanageri Matti Koistisen, ja hänen haastattelunsa jälkeen tapasin TAIVEX-vientikoulutusohjelman projektipäällikkö Nea Leon ja projektikoordinaattori Anna Välimaan.

Hanna Vilkkä muistuttaa (2005), että haastatteluun osallistujat eivät ole pelkästään tiedon hankinnan välineitä vaan myös heille tulisi jäädä haastattelusta jotain käteen (Vilkkä 2005, 103). Haastattelutilanteissa haastattelijan on mielestäni tärkeää kertoa, mitä tutkitaan ja miksi on kyseistä asiaa on haluttu lähteä tutkimaan. Omana lähtökohtanani haastatteluilla on saada tietoa ja peilata sitä omiin kokemuksiini. Kaikki haastateltavat tekevät työtä kuvataiteen välittäjäportaan hyväksi ja uskovat tuottajien työhön. Tutkimuksessani pohdin taiteen kentän tuottajan roolia tuottajaopiskelijan näkökulmasta.

6.2 Tutkimusmetodina teemahaastattelu

Empiiriseksi metodikseni valitsin teemahaastattelun. Puolistrukturoiduissa tai strukturoiduissa haastatteluissa kysymykset ovat samat kaikille haastateltaville. Strukturoimattomassa haastattelussa edetään enemmän haastateltavan ehdoilla; kysymykset pohjautuvat vastaukseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 46). Teema-haastatteluissa taas ennaltamääriteltä on lähinnä näkökulma, mikä antaa haastattelijalle enemmän vapautta, mutta enemmän myös vastuuta haastattelujen sujuvuuden suhteen. Teemahaastattelussa poimitaan keskeiset aiheet, joita halutaan haastattelun aikana käsitellä. Teemahaastattelussa ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä, vaan tärkeintä on edetä tiettyjen keskeisten teemojen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Näin ollen hyvin tehty pohjatyö takaa onnistuneen haastattelun. Haastattelijan tulee ohjata haastattelutilannetta ja viedä haastattelua sujuvasti eteenpäin. Hirsjärvi ja Hurme (2008) muistuttaa, että haastattelijalta vaaditaan taitoa ja

kokemusta, jotta haastattelutilanteessa aineiston keruuta voidaan säädellä tilannetta ja vastauksia myötäillen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35).

Vaikka teemahaastattelussa ei tarvitse noudattaa tiettyä muotoa, kysymysten järjestystä, muotoilua ja sanavalintoja tulee harkita tarkkaan. Se helpottaa haastateltavan työtä ja tekee haastateltaville selväksi, mihin haetaan vastauksia. Improvisoiduilla kysymyksillä ei pakosti saada vastausta haettuun kysymykseen tai kysymystä ei ymmärretä oikein. Ennen haastatteluja, olin perehtynyt hyvin aiheeseeni lukemisen ja omien työkokemusteni kautta. Tämän vuoksi pystyin poimimaan haastateltavien vastauksista kohtia, joihin esittää lisäkysymyksen. Näin pyrin myös ohjaamaan keskustelua eteenpäin haluamaani suuntaan. Haastattelutilanteessa luotin haastateltavien ammattitaitoon ja kokemukseen, että he antaisivat mahdollisimman kattavan ja rehellisen vastauksen kysymyksiini.

6.3 Kysyttyä ja vastattua

Kun otin ensimmäisen kerran haastateltaviini yhteyttä, kerroin heille haastattelun teemasta ja aiheen rajauksesta, paljastamatta kuitenkaan haastattelukysymyksiä. Haastattelutilanteen aluksi kyselin haastateltavilta hieman taustatietoja heidän koulutuksestaan, ja kuinka he olivat päätyneet nykyiseen työhönsä tai ammattiin. Teemahaastattelujen mukaisesti olin kirjannut muutamia suuntaa antavia kysymyksiä ylös paperille, mutta pyrin viemään haastatteluja keskustelun kautta eteenpäin. Haastattelutilannetta helpottaakseni päätin nauhoittaa haastattelut, mikä edellytti tietysti haastateltavien suostumusta tähän. Tämä ei kuitenkaan ollut kenellekään ongelma. Jotta haastattelu voidaan tarkistaa jälkikäteen, pitää nauhoitetut haastattelut kirjata auki ja dokumentoida eli litteroida.

Varsinaisessa haastattelutilanteessa kysymykset käsittelivät tuottajan erilaisia työtehtäviä ja -tapoja sekä heidän tärkeimpiä ominaisuuksia. Osaan kysymyksistä haastattelijat vastasivat ammattimaisen selkeästi ja kiteyttäen. Jotkut kysymykset johtivat haastattelijat aiheesta toiseen, useille eri sivupoluille. Toisinaan sivuttiin jo seuraava kysymystä, johon oli siten luontevaa jatkaa. Itselleni oli tärkeää seurata, mihin suuntaan keskustelua voisi viedä ja mihin haastattelijoiden oivalluksista tarttua.

Esitin kysymykset pitkälti seuraavassa järjestyksessä ja muodossa:

- Kuvaile työskentelyäsi, erilaisia työtehtäviä.
- Mitä erityistaitoja kuvataiteen välittäjäportaan toimijoilta/tuottajilta vaaditaan?
- Mitkä ovat tuottajan tärkeimpiä ominaisuuksia ja miksi?
- Minkälaista on suhtautuminen tuottajiin/managereihin taidekentän puolella? esim. taiteilijat/suuri yleisö/taidekentällä? Miksi on näin?
- Millainen on sinun visiosi kuvataiteen tulevaisuudesta Suomessa? Kuinka tilanne tulee nykyisestä muuttumaan seuraavan vuosikymmenen aikana?

Haastattelujen aikana keskusteltiin, mitä tuottaja tekee ja mitä hänen ei kuuluisi tehdä. Lisäksi puheenaiheena oli tuottajan rooli kuvataiteen kentällä ja tuottajiin kohdistuvat asenteet. Tiedustelin haastateltavilta tuottajan työtehtävistä. Taidemanagerin työnkuvaan kuuluu paljon taiteilijoiden tapaamisia, joissa puhutaan konkreettisesti, miten taiteilijan taiteesta voisi saada enemmän irti ja miten ne ovat myytävissä.

”Aluksi taiteilijatapaamisissa pyritään tuotteistamaan taiteilijoiden juttuja, ideoita, miten ne olisi yritysmaailmalle ja ylipäätensä yhteisölle myytävissä ja sen jälkeen pyrin löytämään sellaisia yrityksiä yhteisöjä, jotka olisivat niitä kokeilemaan ja testaamaan ja sitten jatketaan sitä tuotteistamista. Ne ovat oikeastaan sellaisia perushommia ja sen lisäksi on hankehallintoon liittyviä juttuja, kaikenlaista raportointia, mitä kuuluu tehdä. Se on aika sosiaalista, pitää aika paljon pystyä luomaan verkostoja, kontakteja.” (Koistinen 2010)

Minua kiinnosti suuresti tietää, minkälaisia erityisvaatimuksia kuvataiteen kenttä asettaa tuottajalle ja minkälaisia taitoja tuottajalla tulee olla. Haastatteluissa nousi voimakkaasti esille ihmissuhdetaitojen tärkeys. Sitä ei voi koskaan aliarvioida tuottajan työssä. Tämä pätee tuottajan työhön yleisesti taiteen alasta riippumatta.

”Erityispiirteitä tässä välittäjätyössä mitä ei liikaa voi korostaa ovat ihmissuhdetaidot, kyky tulla toimeen erityyppisten toimijoiden kanssa toimeen. Tietoja ja taitoja voi oppia.” (Leo 2010)

”Mitä monet taiteilijat ovat sanoneet, mitä odottavat tällaiselta tuottajalta on se, että saa itse keskittyä taiteen tekemiseen ja että on se luotettava, osaava hyvä tyyppi hoitaa

kaiken mahdollisen muun. Tähän mennessä monet taiteilijat ovat itse toimineet omina tuottajinaan.”(Välimaa 2010)

”Sosiaalisuus on äärettömän tärkeää aina, taiteen kentästä riippumatta. Tuottajan ei tarvitse olla taiteen alan ammattilainen, ei tarvitse tietää siitä taiteen alasta mitään, se on aika vähäinen se taidesisältö, mitä tarvitsee. Enemmän tuottaja tarvitsee osaamista tuotteistamisesta, markkinoinnista ja puhtaasta myynnistä. Myynti on mielestäni suuri kompastuskivi - se nousee tuottajan opinnoissa heikosti esille..” (Koistinen 2010)

Lisäksi kuvataiteen puolella, jossa monet taiteen käsitteet ja jo taide itsessään voi aiheuttaa kokija, ostajassa ja rahoittajassa hämmennystä, tuottajalta vaaditaan taiteen ymmärryksen lisäksi tulkin taitoja.

”Viestinnälliset taidot korostuvat nykypäivänä yhä enemmän tuottajan roolissa, välittäjänä on siinä välittäjäkeskiössä.” (Koistinen 2010)

”Se pätee kaikkiin väliportaan toimijalla, että sinulla pitää olla taidekentän ymmärrys, mutta pitää olla myös kyky asettua sen ulkopuolelle ja ajatella taidekentän ulkopuoliset ihmiset. Rakentaa siltaa tai yhteyttä näiden kahden maailman välille. Se on sen välittäjäportaan toimijan rooli.”(Välimaa 2010)

”Juuri myynti- ja markkinointitaidoista, sopimusjuridiikasta toivotaan erityisesti vahvistusta. Nämä ovat konkreettisia taitoja, joita voi oppia. Kyky ymmärtää eri osapuolia, toimia tulkkina; sellaista herkkyyttä.”(Leo 2010)

Taiteilijoiden kanssa keskustellessa heidän teoksistaan, on syytä välttää tuotteista tai tuotteistamisesta puhumista, kun taas yritys ja rahoituspuolella nämä termit koetaan luonnollisiksi myyntipartikkeleihin viitattaessa. Tuottajan tulee valittava sanansa tarkkaan ja tunnettava yhteistyökumppanin sanasto. Lumbergin kanssa itse pyrin puhumaan avoimesti myynnistä, ja miten taidetta tulisi markkinoida. Hän ymmärsi, että asioista voidaan puhua niiden oikeilla nimillä.

”Voi olla aika haasteellista toimia välittäjäportaassa, koska vaaditaan herkkyyttä taiteen äärellä ja taiteilijat eivät itse halua missään nimessä puhua tuotteista ja jos

tuottaja haluaa saada jotain tuottoja taiteilijalle, niin kielen valinta on tärkeä. On osattava puhua eri ”kielillä”. Se on haaste tuottajille.”(Välimaa 2010)

”Kysy ei tietenkään ole siitä että naamioitaisiin jotain asiaa vaan asia ei muutu ja puhutaan samasta asiasta. Nyt alkaa olla toisaalta aika, ja pikemminkin on toive, että tulisi osaavaa välittäjäporrasta entisestään lisää.”(Leo 2010)

”No, en mä sano taiteilijoille sanaa tuotteistaminen. Mun mielestä managerin tai tuottajan roolina on tietynlainen välittäjä, tulkki. Pystyy tulkkaamaan sitä taiteilijaa muulle yhteiskunnalle. Ja myös sitä muuta yhteiskuntaa taiteilijalle. Puhun mm. taiteilijoille paketeista, tuotteista, jota mä käytän yrityksille puhuessa. Mä tarjoan selkeästi meidän tuotteita.”(Koistinen 2010)

Kysyin haastateltavilta tuottajiin suhtautumisesta, sillä omalla kohdallani suhtautuminen on vaihdellut suuresti. Milloin ollaan oltu aidosti innoissaan, milloin alettu kyselemään työni motiiveja taiteen suhteen. Haastateltavien mukaan nykyisin suhtautuminen on enimmäkseen positiivista.

”Suhtautuminen tuottajiin on kiinnostunut, mutta toki siellä on sellaisia toimijoita, jotka kommentoivat...”. (Koistinen 2010)

”Voi olla että joku voi suhtautua negatiivisesti lähtökohtaisesti, voi pitää turhana, mutta mielipiteet ovat aina monenlaisia. Luulen, että se on sellainen keskustelun paikka, että mitä sillä tuottamisella tarkoitetaan.” (Leo 2010)

”On vaikeata nähdä että se olisi mitenkään negatiivista taiteilijalle.” (Leo 2010)

Rahoituksen ja markkinoinnin hankkiminen on oma taiteen lajinsa. Tuottajan konkreettinen tehtävä on etsiä rahoituskanavat ja hoidettava rahoituspolitiikka kuntoon. Taloudenhallintaan kaivataan enemmän koulutusta myös jo taiteen kentällä toimien tuottajien keskuudessa.

”Meidän koulutuksissa vapaavalintaisia opintoja varten olemme kyselleet meidän opiskelijoiltamme, jotka jo jossain määrin työskentelevät tai ovat osa välittäjäporrasta,

missä he tarvitsivat vahvistusta. Juuri myynti- ja markkinointi taidoista, sopimusjuridiikasta toivotaan erityisesti vahvistusta.”(Leo 2010)

”Mä toivoisin että enemmän olisi tulevaisuuden opinnoissa, koska se on mitä taiteilijat odottavat tuottajalta, että se hommais sen rahan. Tietysti pitää tuottajan muistakin rahoituskanavista kuin pelkästään myynnistä, pitää olla tieto, miten sitä rahoitusta saadaan.”(Koistinen 2010)

Taiteilijakoulutusta ajatellen, esille nousi ero taiteilijoiden sukupolvien suhtautumisessa tuottajiin, markkina-ajatteluun ja yleiseen viestintään sekä oman työnsä arvottamiseen.

”Nuoremman sukupolven taiteilijat osaavat paremmin viestinnän kuin vanhemman polven. Koulutuksessa on tapahtunut muutoksia. On tärkeää, että taiteilija pystyy kertomaan ja puhumaan omasta työstään, sillä se tuo hänet paljon lähemmäksi ihmisiä. Esimerkiksi ostamistilanteessa - taiteilija, joka kertoo työstään, on paljon vahvemmillä kuin sellainen joka seisoo nurkassa ja on hiljaa. Se herättää heti ihmisissä mielenkiintoa ja siihen tulee paljon voimakkaampi kontakti teokseen ja tilanteeseen, ja sitä kautta teos voi mennä kaupaksi.” (Koistinen 2010)

Viimeiseksi pyysin haastateltavia arvioimaan kuvataiteen kentän ja välittäjäportaana tulevaisuutta Suomessa. Minkälaisia muutoksia he haluaisivat nähdä kentällä tapahtuvan, ja mitä todennäköisesti tulee tapahtumaan. Tarkoituksena oli visioida taiteen kentällä tapahtuvia muutoksia ja pohti, kuinka ne tulevat vaikuttamaan sitä kautta tuottajan työn osaamisvaatimukseen tulevaisuudessa. Yhteistä haastateltavien visioille oli selkeästi positiivinen näkemys taidekentän muutoksista ja tuottajien tilanteesta.

”Sen mä tiedän, että tuottajia ja managereita tulee olemaan huomattavan paljon enemmän kymmenen vuoden päästä.”(Koistinen 2010)

”Asioita tapahtuu isompien instituutioiden ulkopuolella, se lisää tietysti osaavan välittäjäportaana työtä.”(Leo 2010)

”Mä haluaisin sanoa tuohon, että se ei ole enää itsestäänselvyys, että saadaan apurahoja tai että se ei ole sellainen ”suorakassa”, niin se vaatii ryhmiltä erityyppistä, sellaista liiketoimintaosaamista tai bisnes-ajattelua, mitä taas taiteilijoilla ei itsellään välttämättä ole, niin silloin siinä se tuottajan rooli kasvaa ja tulee tärkeäksi ja pystytään luomaan työpaikkoja useammalle ihmiselle. Tää on ideaali ajatus.” (Välimaa 2010)

Haastateltavat kaikki mainitsivat, että tulevaisuudessa instituutioista siirryttäisiin enemmän itsenäisiin ryhmiin, joilla olisi oma tuottaja.

”Pienen taiteilijajärjestön yhteenliittymä olisi hyvä.”(Koistinen 2010)

”Ainakin esittävän taiteen puolella vapaiden ryhmien asemasta puhutaan koko ajan, että niiden asema vahvistuu ja ylipäättään niiden merkitys kasvaa. Monesti on tällaista keskustelua, että uusi ja mielenkiintoinen saattaa tapahtua vapaissa ryhmissä.” (Leo 2010)

7 HAASTATTELUISTA VIISAMPANA

Haastateltavien kanssa käydyissä keskusteluissa, tuottajan tärkeimpiä ominaisuuksia punnitessa korostettiin erityisesti ihmissuhdetaitoja. Tuottajan on tulkki, välittäjä ja sillanrakentaja. Hän tulee toimeen erilaisen ihmisten kanssa ja toimii monen eri kentän edustajien välissä viestimässä molempiin suuntiin, niin että viesti kaikille sama ja jokaisen intressit huomioidaan. Tuottaja ymmärtää taiteilijaa ja hänen visioitaan sekä ylläpitää kontakteja eri alan osaajiin.

Konkreettisia työtehtäviä, joita kuvataiteen tuottajalta vaaditaan, ovat erilaiset strategiset taidot; viestintää, markkinointia ja taloudenhallintaa. Ymmärrystä täytyy olla monelta eri kentältä. Tuottajan tulee ymmärtää myös taiteen sisältöjä ja prosesseja. Sinänsä taiteen kenttä ei tuo tuottajalle muita erityisvaatimuksia, kuin taiteen sisältöjen tunteminen. Haastateltavat korostivat, että tälläkin hetkellä tuottajan roolissa toimijat ovat oppineet työssään vaadittavatkin taidot pitkälti työn kautta.

Keskustelin haastateltavien kanssa tuottaja-nimikkeen käytöstä. Kuvataiteen puolella puhutaan jo tuottajista, mutta nimikkeenä manageri tai taidemanageri on yleisempi, vaikka työnkuva on sama. Matti Koistinen (2010) mielestä näkyvin tuottajan roolissa työskentelevä väliportaan toimija on galleristi. Galleristeille ei ole vielä olemassa omaa erillistä koulutusta, toisin kuin tuottajille. Silti molempien toimijoiden nimikkeellä pystyy toimimaan ilman alan koulutusta tai jollain muulla koulutustaustalla. Suhtautuminen sekä tuottajiin että galleristeihin on ristiriitaista. Osittain tätä selittää juuri toimijoiden erilaiset tieto- ja taitopohja sekä koulutustausta.

”Itse asiassa, kun oli se koulutuspäivä, missä oli kokoontuneena kaksikymmentä tuottajaa - niin puhuttiin siitä, että kuka tahansa voi ottaa tuottaja-nimikkeen käyttöönsä. Se on sillä tavalla sellainen villi nimike.” (Välimaa 2010)

Osa haastateltavista allekirjoittaa, että osa taiteilijoista pelkää kaupallisuus rikkoo taiteen tai tekee siitä huonompaa ja vähemmän arvostettua. Taiteilijat saattavat arastellaan rahasta puhumista. Taiteilija ei ehkä uskalla tai tiedä, kuinka teoksia tulisi myydä, hinnoitella tai markkinoida. Taiteilijoille yrittäjäyys ja oman toiminimen perustaminen voi olla suuri kynnyks. Vaikka taiteilijan ammatinharjoittaminen on yrittäjämäistä, ei haluta olla yrittäjiä. Tässä mielessä on hyvä peräänkuuluttaa taiteilijaseuroja ja taiteilijoiden kattojärjestöjä, joiden tehtävänä on valvoa taiteilijoiden oikeuksia ja etuja - mutta myös kehittää toimintaansa vastaamaan tämän päivän "taiteilijuutta" ja taiteilijoiden toimeentuloa.

Taiteen kentän tulevaisuutta pohdittaessa todettiin, että tuottajien rooli tulee vahvistumaan ja selkiytymään entisestään. Visioissa korostui, että tulevaisuudessa välittäjäportaan toimijoille tulee olemaan enemmän töitä. Lisäksi pienien, vapaiden taiteilija ryhmien toiminnan ja merkityksen uskotaan kasvamaan, ja samalla tuottajilla tulee olemaan tilausta yksittäisten ryhmien tuotannoissa.

Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena ei ole totuuden löytäminen, vaan ihmisten luomien näkemysten ja ajatusten pohjalta pohtia tutkittavaa asiaa. Haastateltavat kaikki linkittyvät tiukasti luovan talouden toimialoihin ja kuvataiteen kenttään sekä välittäjäportaan toimijoihin. Heillä on selkeä näkemys kentästä ja sen tapahtumista, ja näin ollen tutkimuksessa liikutaan heidän kannalta tutulla ja turvallisella maaperällä.

Kriittinen näkökulma tutkittavaan asiaani jääkin kovin suppeaksi. Jos haastattelu olisi tehty samoilla kysymyksillä kuvataiteilijoille, vastausten näkökulma olisi luultavasti ollut aivan toisenlainen. Tuottajuutta koskeviin ongelmiin olisivat osanneet vastata parhaiten tuottajien kanssa työskentelevät taiteilijat tai toisena vaihtoehtona rahoituspuolen edustajat. Mikä heidän näkemyksensä on tuottajan roolista, kuinka tarpeellisenä he pitävät tuottaja työskentelyä toimijoiden välimaastossa? Tässä voisi olla mahdollisesti aihetta jatkotutkimukselle.

Haastattelut ovat olleet itselleni suuri anti. Niiden kautta olen saanut taas lisää varmuutta tuottajan työtä kohtaan sekä ymmärtänyt uusia asioita myös itsestäni. Minkälaisia asioita tuottaja voi työllään mahdollistaa, mitkä asiat taas voivat menettää merkityksensä tuottajan osaamattomuuden tai ymmärtämättömyyden takia.

8 POHDINTAA

Tämän opinnäytetyön aiheen valinta sekä sen aukikirjoittaminen on lähtenyt tarpeestani ymmärtää ja koota ajatuksiani tuottajuudesta ja tuottajan ammattikuvasta kuvataiteen kentällä. En ole taiteen asiantuntija - enkä sellaiseksi itseäni nimitä. Olen tuottaja. Jo lapsesta asti, olen tuntenut suurta intohimoa taidetta ja taiteen tekemistä kohtaan. Avoin kiinnostus ja taiteen arvostus on avannut minulle monia ovia ja tutustuttanut ihmisiin pelkän verkostoimisen sijaan. Olen kurkistanut taiteen mielenkiintoiseen maailmaan ja tavannut taiteilijoita, taiteen asiantuntijoita, tuottajia sekä joukon mitä hienoimpia ihmisiä, joiden mielestä taidetta tulee tehdä ja tukea. Ennen kaikkea etsin omalta tuottajan työltäni uusia elämyksiä ja kokemuksia. Haluan jakaa niitä kaltaisteni ihmisten kanssa ja mahdollistaa taiteen kokemisen ja tekemisen ilot ja surut. Minulle olisi vaikeaa eriyttää leipätyö täysin muusta elämästä.

Kuvataiteen kentällä eletään monessa mielessä murrosvaiheessa. Taiteilijoiden odotetaan toimivan enemmän yrittäjämäisesti tai hankkivan ulkopuolista apua keskittyessään omaan ydinosaamiseensa, taiteen luomiseen. Tässä mielessä tuottajat ja taidemanagerit nähdään lähinnä ulkopuolisina konsultteina, jotka jakavat omaa ydinosaamistaan ja hoitavat taiteilijan taiteen markkinoinnin ja rahoituskuviot kuntoon. Välittäjäportaan asemaa pyritään vahvistamaan entisestään, ja sen kehittämiseen satsataan valtiollista tasoa myöten. Kuraattorit, galleristit ja managerit

ovat ottaneet paikkansa kuvataiteen kentällä, kuraattorit ehkä tunnetuimpina tuotannollisissa tehtävissä toimivina tahoina. Kuraattorit ovat usein taidehistorioitsijoita tai muun alan asiantuntijoita, jotka tarkastelevat näyttelyiden kautta taiteessa esitettyjä teemoja. Vapaiden kuraattorien edustajana toimii Suomen Kuraattorien Yhdistys Ry. Kuraattorit voivat toimivat myös taiteilijoiden tuottajina ja managereina. Laajojen verkostojensa ansiosta, heillä on pitkälti valtaa määritellä taiteilijan arvonnousu taidemarkkinoilla. (Sjöberg 2010, 18.) Myös galleristeilla on omat verkostonsa ja vahva ammattiasema taiteen kentällä.

Kulttuurin ja taiteen tukemisesta ollaan siirtymässä kulttuurin ja taiteen tuottamisen tukemiseen ja kehittämiseen. Lisäksi kuvataiteen kentälle on tullut yleisesti markkinatalouteen ja yrittäjyyteen liitettyjä termejä, mutta myös toisinpäin. Viimeisimpänä *Luovan Suomen* uusin johtajuutta käsittelevä kirja *Johtajuuden uusi taide* (2010) on ottanut mallia kulttuuri- ja taidepuolen luovista prosesseista, ja toteaa että johtamisessa on kuin taiteen tekemistä.

Kun aloitin pohtimaan tutkimusaiheeni ja tuottajan ja taiteilijan yhteistyön mahdollisuuksia, törmäsin kiinnostavaan ja ajatuksia herättävään artikkeliin. Siinä pohdittiin taiteilijan ja tuottajan rooleja taiteellisissa tuotannoissa. Itse asiassa voisi sanoa, että juuri kyseinen teksti sai minut kiinnostumaan ja tutkimaan tarkemmin tuottajan roolia taiteen tuottajana. Kirjoittaja, dramaturgian lehtori Juha-Pekka Hotinen oli huomannut (2000), kuinka tuottajat ja taiteilijat muodostavat aisapareja. Helsingin kaupunki oli juuri kunnostautunut vuoden kulttuuripääkaupunkina. Kirjoittaja uskoi, että tuottajien toiminnan myötä kapitalismi ja markkinavoimat pääsevät osaksi taidetta. Teesinä oli, että taiteilijoiden tulisi itse tuottaa omat projektinsa. Pelkona on, että taiteilija menettää kosketuksen arkirutiineihinsa luovuttamalla tuottajalle järjestelyiden hoitamisen. Kirjoittaja on vihainen talouden kimurantille luonteelle ja siinä sivussa tuottajille. Ehkä tässä piilee jonkinlainen osa totuudesta. Luovan talouden ideana on osittain hyötyä taiteilijoiden luovasta kekseliäisyydestä, ideoista ja esteettisestä silmästä. (Hotinen 2000)

Tuottajaa voi pitää osana pelottavaa koneistoa, joka haluaa riistää leipätyötä tekeviltä taiteilijoilta viimeisenkin murusen heidän tuottamastaan taiteesta. Osalla taiteilijoista voi olla todella huonoja kokemuksia tuottajista. Vaikka tuottajan työhön sisältyy

osaaminen liike-elämän puolelta, se ei kuitenkaan tee hänestä rahanahnetta bisnesnaista tai -miestä. Yhteisymmärrys on taiteilijan ja tuottajan elinehto yhteisiä tuotantoja suunnitellessa. Molempien tulisi tietää, mitä työllään haluavat ja tavoittelevat. Itse näen taitelija-tuottaja yhdistelmän symbioosina - molemmat ruokkivat toistensa työtä. Lumbergin kanssa työskentely on ollut antoisaa - useimmiten hauskanpitoa - mutta todellisten tehtävien äärellä rankkaa työtä ja hermojen kiristelyä. Tulemme vielä jatkossakin tekemään töitä keskenämme, ja vaikka työskentely on sinänsä opettanut paljon, tämä tutkimus vahvistaa luottamusta omiin kykyihini.

Lähtökohtanani oli pohtia, mikä tuottajan rooli taiteen kentällä on. Luonnollisesti tutkimusta tehdessä olen joutunut paljon punnitsemaan omia toimintavalmiuksia tuottajana taiteen kentällä. Tätä työtä tehdessäni, minusta on tuntunut siltä, että olen joutunut katsomaan omia heikkouksiani ja vahvuuksiani suoraan silmiin. Tiedostan, minkälaista tietotaitoa minulta tuottajana odotetaan, ja mitä jo osaan. Haastattelut ovat syventäneet näkemystäni, että työskennellessä kentällä, oppii parhaiten sen pelisäännöt ja -taidot. Kuvataiteen kentällä tuottajalta vaaditaan luonnollisesti oman osaamisensa ja luovuuden lisäksi oman taidealan tuntemusta, mutta taiteen asiantuntija ei tarvitse olla. Vaikka tuottajalta odotetaan ensisijaisesti rahoituksen etsimistä, ei tuottajaa pidä rinnastaa pelkäksi rahantekijäksi. Tuottajan ammattiosaaminen pitää sisällään paljon muutakin. Tuottajan tulee itsekkin tunnistaa ja tiedostaa kokonaiskuva ammatistaan.

Koen yhä, että tuottaja hakee paikkaansa kuvataiteen kentällä. Välittäjäportaassa tuottaja tuntuu jäävän kuraattorien ja taidemanagerien välimaastoon. Tuottaja-titteliä käytetään harvemmin. Sjöberg määrittelee (2010, 18) tuottajan tuotantotekniseksi tueksi, mikä taas antaa kovin kapean kuvan tuottajan ammattiosaamisesta taiteen kentällä. Tuottaja voisi hyvin työskennellä kuraattori- tai manageri-nimikkeellä, jolloin työ voisi painottua uudella tavalla. Ehkä tuottaja-käsite assosioituu liikaa juuri pelkkään tuottamiseen, eikä oikeastaan kerro muusta kuin tuotannon jatkeena olemisesta.

Mikä on tuottajan rooli taiteen kentällä - tarvitseeko taiteilija itselleen tuottajaa? Näitä kysymyksiä olen pyöritellyt paljon tätä tutkimusta tehdessäni. Kuten olen aikaisemmin tekstissä tuonut esille, kulttuurituottaja tarvitsee ymmärrystä monelta eri kentältä, ja

hän toimii näiden kenttien välimaastossa. Kulttuurituottajalle ammattitaitoa on liikkua siellä, missä yhden alan rajat loppuvat ja toiset alkavat. Hänet voidaan nähdä siltana alojen välillä. Luovuudella ja kekseliäisyydellä pystyy monesti selviämään ja ylittämään hankalatkin haasteet sen sijaan, että olisi vain yhden asian ekspertti. Yhteistyö taiteilija Lumbergin kanssa on antanut itselleni rehellisen kuvan taiteilijan ammatista ja sen haasteista. Niin taiteilijalle kuin tuottajallekin on tärkeää tuntea osaavia ihmisiä eri aloilta. Verkostoituminen on molempien työn kannalta ratkaiseva tekijä.

Tässä vaiheessa on tietysti hyvä tuoda esille, mitä itse haluan työltäni. Tutkimusta tehdessäni, omat intressini ovat selkiytyneet ja ammatti-identiteetti vahvistunut. Kulttuurituottajan ei tarvitse osata kaikkea, vaikka paljon osaamista häneltä vaaditaankin. Taide ja kulttuuri antavat voimaa ja lisäävät ymmärrystä. Tuottajana arvostan myös taiteilijoiden vapautta ja luomisen mieletöntä virtaa, johon voin parhaillaan osallistua.

Antoisaa on työskennellä aivan alusta asti, ideointi ja suunnitteluvaiheesta toteuttamiseen ja oman työpanoksen konkretisoitumiseen - lopputuotokseen - oli se sitten näyttely tai esitys.

Kulttuurituottajan koulutuksessa on tarjolla kursseja sekä taidealojen että yrittäjyyden, taloudenhallinnan, juridiikan ja markkinoinnin opintokokonaisuuksia. Taide- ja strategisten aineiden painoarvon välillä, tuottajakoulutuksessa haetaan jatkuvasti työmarkkinoiden tarpeita vastaavaa tasapainoa. (Kainulainen 2009, 29.) Vertasin Mikkelin ammattikorkeakoulun vuoden 2006 ja vuoden 2010 aloittaneiden kurssisuunnitelmia ja huomasin yllätykseni, että painopiste taide- ja strategisten aineiden kohdalla ei ole juurikaan muuttunut. Viesti monelta eri suunnalta on kuitenkin sama: tuottajan tehtävänä on hallita talous- ja rahoituskuviot taiteen tuotannoissa.

Kuvataidesektorilla taideteokset ovat monesti monistamattomia ja taloudellisesta näkökulmasta katsottuna, huonosti tuottavia (Sjöberg 2010, 58). Kuvataiteen puolella markkinataloudellinen ajattelu on monelle taiteilijalle vielä melko vierasta, ja siihen suhtaudutaan usein kriittisesti. Nykyisten taloudellisten realiteettien valossa, taiteen kentän tulee ottaa mallia elinkeinoelämästä. Tuottajan keskeinen rooli taiteen kentällä

onkin etsiä tahoille yhteisiä säveliä, mikä takaa sekä rahoituksen että taiteellisen vapauden.

Tuottaja on käytännöntaitaja, joka välittää tiedon taiteilijan työstä. Yksi seikka, mikä saattaa osaltaan selittää taiteilijoiden nihkeää, jopa negatiivista suhtautumista tuottamista ja tuottajuutta kohtaan, on tietojen puutteellisuus tuottajan ammattikuvaa koskien. Sekä taiteilijoiden että tuottajien olisi hyvä perehtyä toistensa ammatilliseen kuvaan. Kuvataiteilijan koulutuksessa painotus on luonnollisesti luovassa taiteellisessa työssä, ei niinkään apurahahakemusten täyttämässä. ART360-hanke on tarkoitettu ensisijaisesti kuvataiteilijoille, jotka haluavat perehtyä oman taiteensa markkinointiin ja tiedottamiseen sekä portfolion laatimiseen. Opinnäytetyöprosessin jälkeen tutkimukseni voi toimia oppaana kuvataiteen tuottajuutta pohdittaessa ja lisätä osaltaan kiinnostusta sekä tietoutta kulttuurituottajan ammattia kohtaan.

Haasteita taidekentällä riittää. Tuottajalle tulevaisuudessa haasteina ovat mielestäni kuvataiteen näkyvyyden parantaminen ja uusien yleisöjen tavoittaminen. Galleriat ja museot saattavat tuntua vaikeasti lähestyttäviltä, joten tuottajan tehtävänä olisi etsiä uusia foorumeja taiteen esittämiselle. Jotta taiteilijat saisivat taiteesta itselleen elannon, taiteelle on keksittävä uusia toimintamalleja. Taidetta, taiteilijoiden osaamista ja ajattelua ei kuitenkaan pidä valjastaa luovaan talouteen vapaasti hyödynnettäväksi, vaan taide on nähtävä enemmänkin oleellisena osana mielekästä elämää ja työskentelyä.

LÄHTEET

ART360 2010. <http://www.art360.fi/art360/>. Päivitetty 20.3.2010. Luettu 20.3.2010.

Askola, Elisa; Heinonen, Jarna; Kovalainen, Anne; Pukkinen, Tommi & Österberg, Johanna 2007. Yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla? Työn ja toimeentulon rakentuminen eri ammasteissa 2000-luvun Suomessa. Työpoliittinen tutkimus. PDF-tiedosto.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt326.pdf.

Evrard, Yves & Colbert, Francois 2000. Arts Management: A New Discipline Entering the Millennium? International Journal of Arts Management. Volume 2, Number 2, Winter.

Hannula, Pekka 2010. Partnerismi. WWW-tiedosto. <http://www.partnerismi.fi/>.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hotinen, Juha-Pekka 2000. Tekstuaalista häirintää: Tuottaja. Teatterikorkea-lehti 1/2000. Verkkolehti. <http://www2.teak.fi/teak/Teak100/15.html>. Päivitetty 21.5.2000. Luettu 12.3.2010.

Kainulainen, Kimmo 2009. Itseohjautuva kulttuuri- ja strateginen aluekehitystyö. Julkaisussa Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä. Opetusministeriön julkaisuja 2009:30. 26 - 36.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm30.pdf>. Päivitetty 25.1.2010. Luettu 1.4.2010.

Karo, Marko 2006. Koordinaatteja tilassa ja ajassa. Kuvataide ja kulttuurivaihto 2008-2012. FRAME. Helsinki.

Koistinen, Matti 2010. Haastattelu 26.2.2010. Manageri. ART360-hanke.

Koivunen, Hannele 2007. Onko kulttuurilla vientiä? ON!. Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaksi 2007–2011 Opetusministeriön julkaisuja 2007:9. PDF-dokumentti.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/opm9.pdf?lang=fi>. Päivitetty 1.3.2007. Luettu 31.3.2010.

Koski, Jussi T. 2001. Luova hierre. Näkökulmia yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden luovuuteen. Jyväskylä: Gummerus.

Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Opinto-opas 2005–2006. WWW-tiedosto.
http://student.mikkeli.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=1051&menupath=228,1051#1051 Päivitetty 2.3.2010. Luettu 2.3.2010

Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Opinto-opas 2009–2010. WWW-tiedosto. <http://opas.mikkeli.fi/ulkoiset/opinto-opas2009>. Päivitetty 2.3.2010. Luettu 2.3.2010

Kuvataiteen koulutus ja tutkimus Suomessa 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:17. PDF-dokumentti. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/tr11.pdf?lang=fi>. Päivitetty 19.3.2008. Luettu 28.2.2010.

Leo, Nea & Välimaa, Anna 2010. Haastattelu 25.3.2010. Projektipäällikkö ja projektikoordinaattori. TAIVEX-vientivalmennusohjelma.

Leonard, Dorothy & Swap, Walter C. 1999. When Sparks Fly: Igniting Group Creativity. Boston: MA: Harvard Business School Press.

Piilinen, Iina-Maria & Mäkelä, Annika 2008. Mitä kulttuurituottajan tulee osata? Kartoitus kulttuurituottajan osaamisvaatimuksista humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon koulutusohjelman opetussuunnitelmauudistuksen pohjaksi. Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/49772/jamk_1234954780_1.pdf?sequence=2. Päivitetty 20.3.2010. Luettu 20.3.2010.

Päin näköä! Visuaalisten alojen taidepoliittinen ohjelma. Opetusministeriö julkaisuja 2009:53. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/OPM53.pdf?lang=fi>. Päivitetty 25.1.2010. Luettu 3.3.2010.

Sauer Erika, Salovaara Perttu, Mikkonen Anne-Maria & Ropo Arja 2010. Johtajuuden uusi taide. Tampere: Tampere University Press. TUP

Sava, Inkeri 2007. Katsomme - näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Juva: PS-Kustannus.

Sederholm, Helena 2008. Yhteisötaiteen juurilla. Teoksessa Kivimäki, Kati & Kolsio, Hannele (toim.) Yhteyksiä – Asiaa yhteisötaiteesta. Rauman taiteilijavierailuohjelma Raumars ry. Tampere: Tammer-Paino Oy, 37 – 57.

Sjöberg, Kira 2010. Nykytaiteen markkinarakente, ansaintalogiikka ja uudet liiketoimintamallit. Luova Suomen julkaisuja 2. Cupore / Luova Suomi. http://www.cupore.fi/documents/Taidemarkkinat_Sjoberg_220110.pdf. Päivitetty 28.2.2010. Luettu 28.2.2010.

Suominen, Riikka 2010. Luovuutta tarjotaan yleislääkkeeksi Suomen ongelmiin. Vihreä lanka. Verkkolehti. <http://www.vihrealanka.fi/uutiset/luovuutta-tarjotaan-yleislaakkeeksi-suomen-ongelmiin>. Päivitetty 12.3.2010. Luettu 12.3.2010.

Taide on mahdollisuuksia. 2002. Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. PDF-dokumentti.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_41_TAO.pdf?lang=fi. Päivitetty 12.3.2010 Luettu 12.3.2010

TAIVEX-vientivalmennusohjelma.

<http://www.luovasuomi.fi/index.php/tietoa/uutiset/279-taivexkouluttaatuottajia>. Päivitetty 1.2.2010. Luettu 1.2.2010.

Toijonen, Siskotuulikki 2007. Aila Sauramon haastattelu. Taiteen tukeminen on kestävä sijoitusta inhimilliseen. ARSIS 2/2007, 15 - 16.

Töyssy, Seppo, Vartiainen, Liisa & Viitanen, Pirjo 1999. Kuvataide. Visuaalisen kulttuurin käsikirja. Porvoo: WSOY.

Tyyri-Pohjonen, Sanna 2007. Tuottajakoulutuksesta. ARSIS 2/07, 17.

Uusikylä, Kari & Piirto, Jane 1999. Luovuus - Taito löytää, rohkeus toteuttaa. Juva: WSOY.

Vartiainen, Pekka 2009. Raja jota ei ole: Kulttuurituotanto teorian ja tekemisen maastossa. KeVer-verkkolehti. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
<http://ojs.seamk.fi/index.php/kever/article/viewFile/1125/1002>.
Päivitetty 3.2.2010. Luettu 3.2.2010.

Vilkkä, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otava.

Wilenius, Markku 2004. Luovaan talouteen. Sitra.